

www.e-rara.ch

Polydori Vergilii Urbinatis De rerum inventoribus libri octo

Vergilius, Polydorus

Basileae, 1536

Universitätsbibliothek Basel

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-1497>

Polydori Vergilii Urbinatis de inventoribus rerum liber sextus

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [\[Link\]](#)

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [\[Link\]](#)

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [\[Link\]](#)

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [\[Link\]](#)

POLYDORI VER 410

GILII VRBINATIS DE IN- VENTORIBVS RERVM LIBER SEXTVS.

De pio pœnitendi modo, & de primo confitendi delicta instituto, & ibidem de triplici purgatione priscorum. Cap. I.

Rincipium religionis christianæ cum unctione Christi, et regum, item originem & exitum conuulsi sacerdotalis, & modum contrahendi, ac ritum sacrificandi, cum apud Hebræos, tum apud

nostros, iuxta & orandi, & quantum mortalibus ipsa Christiana religio profuerit, superiore libro exposuimus: iam idcirco & alia quæ ad institutum pertinent opus, differamus. Seruator noster ut nos ex omni parte immortalitate donaret, postremo potum salutis, celestiq; uiaticum nobis propinare non est dedignatus, dicens: Caro enim mea uerè est cibus, & sanguis meus uerè est potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Et pergit: Qui manducat hunc panem, uiuet in æternum. Verum quia non decebat, ut quispiam immundus tam purum nectar haurire, tamq; salutarem ambrosiam edere auderet, idcirco Apostolus docuit, ut accedendum

esset ad ea sumenda, inquiens: Itaque quicumq; ederit
 panem hunc, aut biberit calicem domini indigne, reus
 erit corporis & sanguinis domini. Probet autem ho-
 mo seipsum, & sic de pane edat, & de calice bibat,
 nam qui edit, aut bibit indigne, iudicium sibiipso edit
 & bibit. &c. sed quomodo probabit se homo, cum
 nemo possit esse tam prudens, tam circumspectus, quin
 aliquando labatur? Quod deus optimus maximus scies
 pro sua pietate, aperuit nobis portum salutis, ut huic
 necessitati cui fragilitas carnis subiecta est, medicina
 poenitentiae subueniret, nam praecursorem misit Ioan-
 nem baptistam clamantem, Poenitentiam agite. Attende
 de hoc loco de spiritali poenitentia tractatur, quia os-
 mnis nostra uita aliud nihil esse debet, quam poeniten-
 tia, quae facit, ut quis, uelut ait apostolus, transfor-
 metur, per renouationem mentis suae, & ad se reuertatur,
 dolendo peccatum suum, dicente seruatore: Qui
 odit animam suam in hoc mundo, in uitam eternam
 custodiet eam. Et haec interior est, ac euangelica dicitur
 poenitentia, cuius fructus est exterior, quae agitur
 per corporis macerationem, & uoluptatum contem-
 ptum: atq; ut ista ficta, uti hypocritis apparet, ita illa
 non nisi uera esse potest. Modus autem poenitendi est,
 ut ab amore uirtutis, non à uitij odio, te incipiat praeci-
 nitere. Exēpli causa: Amato castitatem, in eaq; acquie-
 scito, tunc tibi statim post turpioris intemperantiae os-
 dium sua sponte oborietur. Id modi poenitendi pro scri-
 bitur

bitur psalmo quadragesimo quarto: Dilexisti iustitiam
 & odisti iniquitatem. Præpostere igitur agunt, qui à
 peccato auspiciantur pœnitentiam, quia illud metu pœ
 næ, non uirtutis amore, qui uitiorũ omnium fuga est,
 facere uidentur. Quapropter Christus cum uellet di
 scipulis uerum integritatis exemplar monstrare, con
 suevit puellum longe innocentissimum in medio statue
 re, iubens ut similes illius efficerentur, si auerent ingre
 di in regnum cœlorum, quo eos sic præsentis uirtutis
 imagine, ad pœnitendum beateq; uiuendum facilius in
 duceret. Si quis igitur aut cupiditate uictus, aut libidi
 ne impulsus, aut errore deceptus, aut ui coactus ad in
 iustitiam lapsus fuerit, non desperet, potest enim per
 hunc modum reduci ac liberari, si eum pœniteat actio
 rum, & ad meliora cõuersus satis deo faciat, & ita re
 sipiscat, quò & errati pigeat, castigetq; seipsum stul
 titiæ, & confirmet animũ suum ad rectius uiuendum:
 quoniam sicut nihil prodest male uiuenti ante actæ uis
 ite probitas, quia superueniens nequitia iustitiæ factæ
 delet, ita nihil officiũt peccata uetera correcto, quia su
 perueniens iustitia labem uitæ prioris abolet. Vtrunq;
 ipse dominus apud Ezechielem nobis denunciatur, in
 quiens: Si impius egerit pœnitentiam, omnium iniqui
 tatum eius non recordabor. Si autem auerterit se ius
 tus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, omnes iustia
 tiæ eius quas fecerat, non erunt in memoria. Atq; ita
 ultima facta aut nobis bono, aut malo sunt. Sed pro
 pterea

pterea quod nihil prodest inclusam habere conscientiam, quia patemur deo, idcirco postquam satis delictorum nos poenituit, deinde oportet ultro aperire animū, & perniciem uitiorum illi, qui mederi, & ueram atq; perpetuam sanitatem reddere potest. Appetenda est hęc omnibus medicina, quoniam in maiore periculo uersatur anima, quàm corpus. Et quia seruator noster ut humana indutus persona, ubiq; nobiscum præsens esse diu noluit, proinde sui uicarios constituit homines mortales, id est, apostolos ac discipulos suos cum primis, quibus dixit: Quorū remisistis peccata, remittentur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt: ut illis nostra confiteremur delicta, tanquam ueris iudicibus, et ab iisdem aliqua affecti poena, per diuinam gratiam remissionem acciperemus. Ante Christi aduentum, satur erat mente fateri deo commissa, clamante propheta: Dixi, confitebor aduersum me, iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Sed postquam deus ipse nostrę salutis causa factus est homo, necessum fuit homini qui eius uices gerit, aperire pectus, & totam nudare uitam, per confessionem, quę conscientię uox est, uti mereremur ueniam, quam Iesus Christus per passionem suam nobis impertire dignatus est. Atq; hoc fuit primum confessionis institutum, ad quod beatum Iacobum alluisse ferunt, cum dixit: Confitemini inuicem alius alij delicta, et orate pro uobis inuicem, ut sanemini. Ille sic nos deo reconcilia-

tos uoluisse uidetur, ut remissis uicissim offensis, amicis inter nos uiueremus. Fuit illa omnino confessio, quam publicam uocant, quæ postea exemplo patribus fuisse uidetur, ut secretiorē instituerint, qua, priore ommissa, nunc utimur maxime necessaria, quādo per eam, cum corporis, tum animi uitij fœde labentes, deo semel atque iterum reconciliamur. Veruntamen ego affirmare ausim, huiusce secretioris confessionis auctorem fuisse Christum, qui, quemadmodum supra ostendimus, auctoritatem fecit apostolis remittendi pariter atque retinendi aliorum peccata. Qua sanè potestate ecquo illi pacto uti potuissent, nisi iam tum mortales cœpissent eis de suis confiteri delictis? Quippe solus deus scrutator est humani cordis, ex quo omnia ferè mala quæ ab homine homini proficiscuntur, iugiter manant. Quare parum omnino prudentis, ne dicam sponte errantis est, aliter uel credere, seu tradere, cum eiusmodi argumento rei nihil profectò uideatur esse probabilius. Cæterum ut modus prioris confessionis priscorum diluceat, Tertulliani qui de ea re luculenter agit in libro, quem de pœnitentia scripsit, uerba subiiciam, quæ eiusmodi sunt: Is actus qui magis Græco uocabulo exprimitur, & frequentatur, exhomologesis est, qua delictum domino nostrum confitemur, non quidem ut ignaro, sed quatenus satisfactio confessione disponitur, confessione pœnitentia nascitur, pœnitentia deus mitigatur. Itaque exhomologesis
 proster:

prosternendi, & humiliandi hominis disciplina est,
 conuersationem iniungens misericordiae illicem. De i-
 pso quoq; habitu, atq; uictu, sacco & cineri incubare,
 corpus sordibus obscurare, animum moeroribus deij-
 cere, illa quae peccauit, tristi tractatione mutare. Cete-
 rum pastum & potum pura nosse, non uentris scilicet,
 sed animi causa. Pleruq; uero ieiunijs preces alere, in-
 gemiscere, lachrymari & mugire dies noctesq; ad do-
 minu deum tuu, presbyteris aduolui, & aris dei adge-
 niculari, omnibus fratribus legationes deprecationis
 suae iniungere. Haec Tertullianus. Postremo sequitur,
 ut satis deo faciamus: quod fit cum iussu sacerdotis, cui
 facti sumus comissa, facimus fructus, uti Ioannes praed-
 icabat, qui deceant poenitentiam: nam, uti Cyprianus
 ait, poenitentiam ille agit, qui diuinis praeeptis mitis
 & patiens, & sacerdotibus dei obtemperas, obsequijs
 suis & operibus iustis dominu promeretur. Ceterum
 Innocentius tertius constituit, ut qui iam doli capaces
 esse coepissent, si non saepius, at semel quotannis confi-
 terentur peccata illis sacerdotibus, qui eorum anima-
 rum cura haberent. Atq; hic est uerae purgationis mo-
 dus, ut quod dicto facto ue quotidie peccamus, illud pu-
 ra conscientiae uoce, pijsq; actibus expiemus, non au-
 tem Iudaico ritu, arietis sanguine, aut more priscorum
 tuda, sulphure, uel aqua. In sacris ferè omnibus ethnia-
 corum tres erant istae purgationes, nam aut tuda pur-
 gabantur & sulphure, aut aqua abluebantur, aut aere
 uentila

uentilabantur. Triplicem purgationē Ouidius signat illo uersu:

Terq; senē flamma, ter aqua, ter sulphure lustrat.
Et Vergilius, idem:

Ter socios pura circumluit unda,
Spargens rore leui & ramo felicis oliuæ,
Lustrauitq; uiros.

Item ouum usurpabant. Iuuenalis:

Nisi se centum lustrauerit ouis.

Sic & in hoc delirabant, non enim corpus, sed animus est purificandus, utpote cuius absque nutu, atque renutu, nemo quisquam fit nocens.

Qui primitus instituerint horas canonicas, ac sanxerint, ut psalmi à choro alternis canerentur, & ibidem de origine chori, atque diuorum uitas scripserint.

Cap. II.

Reces horarias siue canonicas quas uocant, Hieronymus primus, Eusebio Cremonensi & plerisque alijs qui cum eo uixerant, instituisse fertur, quibus diuinae in templis laudes canerentur, ut ex sacra patet historia, quas patres deinde receperunt imitati carmen

Dauid: Septies in die laudē dixi tibi. Sunt autem qui tradant, & in primis diuus Cyprianus, morem celebrandi, primam, tertiam, sextam, & nonam horas à Daniele sumptum, quod ille ter in die positus humi ge-

nibus, patrio ritumane, hora sexta & nona precari consueuisset. Ita teste diuo Hieronymo, tria sunt orandi tempora, mane, id est, hora tertia, cum spiritus sanctus afflauit apostolos: sexta, cum edendum est. Sic Petrus apostolus uolens cibum capere ascendit circa horam sextam in coenaculum, orandi causa: nona, tum idem Petrus & Ioannes perrexerunt ad templum, precandi gratia. Fuit uel illud prisorum institutum, cum apud illos sic oraretur, teste Apuleio, qui lib. 11. ita scribit: Rebus iam rite consummatis, inchoatae lucis salutationibus religiosi primam nunciantes horam perstreperunt. Matutinas adorationes uocat hoc loco Apuleius non ineleganter salutationes: ostenditque modum orandi diuisum in horas sacrificijs legitimas fuisse. Postea, quod satis constat, Pelagius secundus decreuit, ut ipsae septem canonicae horae quotidie a sacerdotibus celebrarentur, uel praesentaneum remedium humanae imbecillitati futurum, quo sicuti iustus septies in die, quemadmodum ait Solomon, forte per incogitantiam, cadit, ita per orandi curam, toties resurgat, reualeatque. Singulis autem horis Gregorius praefationem dedit initium psalmi David, Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina: subiecitque hymnum illum, Gloria patri, & filio, & spiritui sancto, de quo alibi dicemus. Ut totidem etiam horae in honore dei parae uirginis, quotidie recitarentur, instituit Urbanus secundus, in concilio, quod in Gallijs, ad Claromontem habuit. At Hieronymus

mus rogatu Damasi digessit psalteriũ quod uocant, id est, psalmorũ librum in septẽ partes, ad numerum dierum unius hebdomadæ, ut quilibet dies certũ psalmorum numerum haberet, qui caneretur: quod ita distinctum nunc ex ipsius Damasi decreto in omnibus templis legitur. Fertur idem pontifex omnium primus hymnum in fine psalmorũ, Gloria patri, & cætera, qui tribus diuinis personis redditur, adiecisse, quem in Nicæno conuentu prius æditũ, memoriæ proditum est. Item primitus instituit, ut chorus alternis psalmos caneret: quanquã non nemo tradit, id antea ab Ignatio episcopo Antiocheno institutum fuisse, quippe qui per quietem audiuisset angelos ad eum modum uicissim psalmos cõcinentes: id quod unus uel alter à Dauid mutuõ sumpsisse uidetur, qui, teste Iosepho lib. antiquitatũ septimo, dicitur septẽ constituisse choros, & eos canentes ac præcedentes ipse subsecutus, dum arca Hierosolymanam deportaretur. Vel Asaph imitati sunt, qui, ut supra retulimus, etiam apud Hebræos, autor fuit ordinis eorũ, qui psallerẽt. Fuit omnino iam inde ab initio, mos nostris cõcinerere de rebus sacris, dicẽte Tertulliano ad uxore: Quid maritus suus illi, uel marito quid illa cantabat? Id hodie apud Germanos cum primis seruetur. At diuus Augustinus libro confessionum nono, ait Ambrosium Mediolanensem antistitem hunc canendi hymnos & psalmos morem primum apud occidentales instituisse populos: quod non utique multum abhorret:

à sententia eorum, qui Damaso assignant: nam cum
 ambo per idem tēpus fuerint, & quod unus cœpisset,
 ab altero ratum haberi oportuerit, non iniuria & am-
 bo eius rei autores dici possent. Verum quantum iam
 tunc illud institutum utile esse cœperit, idem Augusti-
 nus libro suarum confessionum decimo planum facit,
 quippe qui à deo ueniam petit, quod diligentius cantū,
 quàm sacrorum uerborum pondus attēdisset. Sed ho-
 die longe minus è republica nostra esse apparet, quan-
 do cantores nostri ita in templis constrepunt, ut nihil
 præter uocem audiatur, & qui intersunt, intersunt au-
 tem quotquot ciuitas capit, eiusmodi clamorū concen-
 tu quo eis aures maxime pruriunt, contenti, de uer-
 borum minime curant. Vnde eò uentum est, ut apud
 uulgus, omnis diuini cultus ratio in istis cantoribus sita
 esse uideatur, quamuis generatim nullum aliud homi-
 num genus sit leuius aut improbius. Et tamē bona pars
 populi ut eos audiat clamantes, in sacras ædes uelut in
 theatrum concurrit, eos precio conducit, eos fouet, eos
 denique solos domui dei ornamento esse existimat.
 Quare dubio procul ex religionis usu foret, aut eius-
 modi graculos è templis eijcere, uel omnino ita eos ina-
 stituere, ut canentes more potius legentium quàm ina-
 strepentium, hymnos recitarent: quod diuum Athana-
 sum Alexandrinum episcopum olim in diœcesi sua fe-
 cisse Augustinus in prænotato lib. attestatur, atq; ma-
 gnopere laudat. Chorus autē multorum uocibus con-
 stat,

stat, ita ut ex pluribus una reddatur, fiatq; concentus ex dissonis. autores Seneca & Macrobius. Chorum à chara, id est, lætitia dici autumât Plato libro secundo de legibus. Ego uero dixerim huiusmodi musica modus lamina bene magna ex parte, à ueteribus ad nostras cærimonias esse translata, apud quos ad symphoniam sacrificabatur, teste Liuiio, lib. ab urbe cond. 9. ubi ait tibicines solitos præcinere sacrificijs. Sed uel id planius facit pes spondeus ita dictus, quod in sacrificijs libantes eo maxime uterentur, nam Græci $\alpha\omega\upsilon\delta\lambda\omega$ libamina appellant. Numa Pompilius hunc pedem pontificium nuncupauit, cum spondei melos, id est, cantu patrios placaret indigetes. Præterea thure incensibus, tibicen spondeum canere iuebatur, ut duabus longis melodijs quasi duplicibus & iugibus uocibus, prospera deorum uoluntas firmaretur. Sic Cicero tradit pudicam mulierem cum uiolenti iuuenes eius fores frangerent, admonuisse tibicinam, ut spondeum caneret, quod cum illa fecisset, tarditate modorum & grauitate canentis, illorum furorem confedasse. Meminit & huius rei Quintil. in primo de institut. oratoria. Sed ad Damasum redeamus. Is quoque instituit, ut ad singulas horas canonicas recitaretur, pressa tamen uoce, symbolum, quod ad differentiam Niceni symboli, uulgò breuius & apostolorum appellatur: quamuis certius sit, ut multi tradunt, istud, non illud in Niceno concilio æditum. Vitalianus uero canendi modum inuenit

decentissimum, quo hymni sacri caneretur, quod ante eum Gelasio & Gregorio etsi non nemo assignat, adhibuitq; ad eum organa. de eiusmodi musico instrumento in calce tertij libri affatim tradidimus. Vitas diuorum quas lectiones appellamus, Paulus Diaconus & Isuardus monachus ciuiter annū salutis DCCC. rogatu Caroli Magni, scripserūt. Et quoniā cum aliās tū præsertim imperāte Diocletiano, Damasus & Euseb. testatur, ad decē & septē christianorū millia, diebus tantum triginta, per diuersas prouincias afflictā supplicijs fuisse, difficile erat singulorū uel uitas describere, uel diem festū cui libet dare, illi propterea composuerūt lectiones, quas appellamus, quæ martyribus pluribus, confessoribus, quos uocant, uel uirginibus conuenirēt, quas patres de concilij sententia postea comprobauerūt, certisq; diebus qui ipsis diuis sacri haberentur, recitari inter horas canonicas mandarūt. Post hæc, quidam putates fore, ut quis in multiloquio suo facilius exaudiretur, preces alias institueret, quædā mutuati ab his canonicis, quas ad distinctionē suarū, romanas appellauerūt, nam Benedictus suis monachis certum orandi modum præscripsit, itē Bernardus suis, Dominicus suis. Quin & singuli prouinciales antistites idem fecerunt, ut hodie alij alias preces usurpēt, & id factum sit, uel Romanorū pontificum consensu, qui nihil respuere uoluerunt, quod diuinum augeret cultum, tametsi Christo breuior non item longior precandi modus probatur.

De initio ieiunij, & primo eleemosynæ usu, ac ibidem quale uerum sit ieiunium, atque de ieiunij aduentus, quem uocant, & quadragesimæ, quatuorq; temporum instituto.

Cap. III.

Dicit diuus August. in sermone quinquagesimonono, de tēpore, ad fratres, precibus, de quibus iam abunde supra diximus, duas esse alas annectendas, ieiunium, & eleemosynam, hoc est, ut uocamus, largitionem misericordie causa inopi factam, quo celerius in cœlum aduolare, id est, deo longe acceptissimæ fieri queant, quia bonæ sunt illæ preces, uti in Tobia est, quas ieiuniū, & eleemosyna comitantur. Ieiunij initium ab orbe statim condito factum est, cum primis nostris parentibus in amœnissima terræ parte, cui paradus graia uoce nomen fuit, constitutis interdicta est arbor, qua abstinerent, ut sic temperando, beatissimam uitam degerent, malorum omnium expertem, terra sua sponte ferente omnia, & deum creatorem suum spiritu uti minus mole corporea onusto, facilius colerent. Ita nihil prius deus præscripsit homini, quàm ut abstineret. Atque ieiunij talis fuit origo. Cæterum abstinentia haud diuturna fuit: non multo post lege aberrarunt, ut alteram, credo, precum alam experirentur: quapropter dum in cœlo esse sibi uidebantur, amœnissimo incolatu, sedeq; illa beatiore pulsî, sese nudos subito repere rūt, ac tum primū alienis opibus egētes à deo pelliceas

tunicas acceperere, quibus operirētur, inde rerum omnium impendio indigi solum flebiliter uertere, & per sudorem ac ærumnam uitam agentes, expectare fructus terræ, quæ iā cohibita nihil ultro amplius ferebat, coacti sunt. Subijt & morbus, tentareq; cœperunt frigora & æstus insueta corpora, sicuti oraculum prædixerat ea uita incommoda aduenda esse, si minus diuinæ legi paruissent. Et hinc simul eleemosynæ usus esse cœpit, qui inter omnes gentes, tantū deinceps increbuit, quā tum pauperies semper inualuit. Sed hanc non uno humanitatis uel liberalitatis genere metiri licet: quodcumque enim charitatis officium in alterum præstatur, id eleemosyna est. Cæterum Moses primus eleemosynæ dādæ usum introduxit, dicens, ut in Deuterono. extat: Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ, idcirco ego præcipio tibi, ut aperias manū fratri tuo cogeno & pauperi, qui tecū uersatur in terra. Quod uel Christus approbauit, inquit: Date eleemosynam, & ecce omnia mūda sunt uobis. Et rursum alibi: Vendite quæ possidetis, & date eleemosynā. Sed quibus danda sit, audi diuum Hieronymum, cum seruatore docentem, & dicentem: Vade, uende omnia tua, & da pauperibus: pauper non utiq; ille, qui mendicitate & squalore coopertus est, & tamen non recedit à uitijs, sed qui bonus est. Hæc Hieronymus. Et Solomon: Da misericordiam, & ne sufficias peccatorem. Illis igitur, teste etiā Ambrosio, quos scimus perperam mendicare, debemus

consequi

consulere, ut bene agant, ac eos obiurgando commo-
 nefacere, uti citra uitæ ignauiam, uelint in sudore uul-
 tus, sicut diuina iubet iustitia, quærere, & edere panẽ
 suum. Et hæc ut magis pia & salutarior, eleemosyna
 spiritalis nuncupatur. Est tamen communiter danda
 eleemosyna omnibus egentibus, quando ea non tam
 accipientibus quàm dantibus prodest. Sed de ieiunio
 iam agamus. Manauit & illa ieiunij ratio ad posteros:
 enimuero carnis ac uini usus ab Adam ad Noë usque
 ignotus fuit: ieiunauit Moses 40. dies, ieiunauit Heli-
 as, & postremo seruator noster totidem. Item Niniui-
 tis Ionæ prophetæ hortatu, pœnitentibus per ieiuniũ
 uenia datur. Ita Iudæi ieiunare consueuerunt, quoties à
 deo opẽ aduersus calamitates implorare, aut cum iratiẽ
 placare, uel aliquid usui uitæ necessarium rogare, seu
 acceptorum beneficiorum memoriam, uel dies festos ac-
 gere uoluissent. At ieiunio uidetur nomen inditum ex
 intestino, quod ieiunũ dicitur: quia teste Cornelio Cele-
 so, libro quarto, nunquam quod accipit, continet, sed
 protinus in inferiores partes uentris transmittit: hoc ar-
 gumento, ut more ieiuni intestini, minus nos cibarijs on-
 neremus, cum abstinemus, quod proprium ieiunantiũ
 est. Verum autem ieiunium ieiunat, non qui à carnibus
 tantum cœnaq; abstinet, id quod uulgus absolutum ieiu-
 nium existimat, sed qui simul & affectibus aliquid adi-
 mit, ut minus permittat iræ, quàm soleat, minus su-
 perbiæ, minus cupiditati, ac patienter ferat, si quid ad-

uersi inciderit. Hæc omnia Epictetus Stoicus duobus uerbis quæ frequentissime usurpabat, pulcherrime cōprehendit, *Substine, & abstine*. At Origenes in hanc quoq; sententiam, *Vis, inquit, ostendam, quale te oporteat ieiunare ieiunium? ieiuna ab omni peccato, nullū cibum sumas malitiæ, nullas capias epulas uoluptatis, nullo uino luxuriæ concalescas, ieiuna à malis actibus, abstine à malis sermonibus, contine te à cogitationibus pessimis, noli contingere panes furtiuos peruersæ doctrine, non concupiscas fallaces philosophiæ cibos, qui te à ueritate seducant: tale ieiunium deo placet. Ut igitur ad hanc tanti præmij messem sæpius uigilemus, ut ad cœlestium bonorum gustum eniteremur frequentius, apostoli uolētes christianos imitaturos esse seruatoris abstinentiam, instituerunt, in quadraginta dies, ieiunium ante pascha seruandum. Id esse uerum testis est diuus Hieronymus in epist. ad Marcellam, aduersus Montanū, qui plures quadragesimas seruādas prædicabat, scribens: Nos unam quadragesimam secundū traditionem apostolorum, tempore nobis congruo ieiunamus, illi tres in anno faciunt quadragesimas, quasi tres passi sint seruatores, non quo & per totum annū, excepta pentecoste, ieiunare non liceat, sed quod aliud sit necessitate, aliud uoluntate munus offerre, & reliqua. Imò, si Chrysostomo credimus, ipsius Christi institutum esse uidetur, qui homilia decima in genesin, de ea re ita scribit: Nam quemadmodum in uijs publicis*

sunt

sunt stationes, & diuerticula, in quibus festiuiores & respirant, & quiescunt, ut alacrius postea iter suum conficiant: & sicut in mari sunt portus, ut in eos se recipiant nauigantes, dum uentorum impetus conquiescat, & sic iterum nauigare incipiant: ita & nunc his qui in hac quadragesima, ieiunij cursum susceperunt, quasi stationes & diuerticula, & portus, per duos hebdomadae dies, dominus quietem largitus est, ut & corpori aliquantulum ieiunij labores remittant, & exactis duobus illis diebus, in pulchre coepto itinere alacriter pergant. At non nemo Telephoro illud primitus assignat, & quidem falso, nam Telephorus auctor potius dierum numerum, quam eius instituti fuit auctor, qui fertur constituisse, ut per septem hebdomadas, ante pascha, ieiunium obseruaretur. Hoc temporis spacio supputantur quinquaginta dies, quibus quotidie, ne uno quidem praetermissio, ieiunandum erat: siquidem ex decreto Melchiadis perspicue apparet, nullos tum dominicos dies à ieiunio uacuos fuisse, ille enim per diu postea sanxit, ne dominico, ne uel quinto hebdomadae diebus ieiunaretur, quod eos dies idolorum cultores quasi sacros agerent. Sed hoc posterius paulatim obsoleuit. Illud uero superius iam ante Melchiadem, in usu erat, dicente Tertull. in lib. de militis corona: Die dominico ieiunium nefas ducimus: eadem immunitate à die paschae, usque ad pentecosten, gaudemus. &c. Verum ita forte accidit, ut institutum iam intermissum, à Melchiae

de

de renouatum fuerit. Quare Chrysoſt. eos ipſos dies ut ſuprà oſtendimus, à domino datos ad recreandum corpus, recte affirmare uidetur. Ad hunc deniq; modum, Telephorus non inſtituit quadrageſimam, ſed ad eam unam addidit hebdomadã, qua ſacerdotes duntaxat, ultra alios ieiunarent, ut illi qui ſanctiores eſſe debent, uel in hac obſeruatione ſancta, aliquid plus quàm reliqui abſtinendo præſtarent. Poſtmodum Gregorius ſcripſiſſe fertur Auguſtino Anglorum antiſtiti, ut curaret, quo Anglici quoq; ſacerdotes ſecundum Telephori decretum ieiunarent. Et id temporis ſpaciũ quinquageſima dictum, ſicut late patet in cano. decretis, ubi de ieiunio agitur: & id inſtitutũ mox Aurelianenſis concilij autoritate antiquatum. Eorundem quoq; apoſtolorum decretum fuit, ut tres hebdomadæ ante natalem domini, ut ſolennes celebrarentur, adiunxeruntq; illis ieiunium, quod aliquandiu publicitus ſeruatum ſerunt, nunc uero monachi maxime omnium obſeruant. Caliſtus uero primus omnium inſtituit, ut frumenti, uini, & olei gratia, ter in anno ieiunaretur, die præſertim ſabati, id eſt, quarto menſe, ſeptimo, & decimo, ſi in choëmus annum à Martio, Hebræorum more. Inde mutato conſilio, in quatuor partitus eſt anni tempora id ieiunium, in uer, æſtatem, autumnum, & hyemem. Quibus temporibus deinceps ratio ſacrorum ordinum habitæ eſt, cum id antea tantummodo Decembri menſe, fieri conſueuiſſet. Sunt tamen qui Urbano attribuant huiusmodi

huiusmodi quatuor temporū, ac ieiunij distinctionem, quæ antea hominum imperitia confundebantur. Sic utrunq; fieri potuit, ut Calistus primum instituerit, de in Urbanus ieiunium in quatuor tempora digesserit.

At ista ego à Romanis accepta esse dixerim, quos Ouidius in Fast. tribus anni temporibus fructuum gratia, totidem sacrificia dicit fecisse, uinalia, robigalia, floralia: prima causa uini, altera frugum, deo qui Robigus dicebatur, sacra septimo Cal. Maij, quoniam tunc ferè segetes robigo occupat, ut ait Plin. tertia cunctorum fructuum quibus dea Flora præerat. Hinc igitur apparet priscos Romanos pontifices eadem quoq; anni tempora non inani superstitione, sed ieiunijs tribus ex eadem causa, celebrasse, quo uanos ueterum ritus in uerum pietatis cultum uerterent. Subinde patres nonnulla alia constituerunt ieiunia, quæ etiam referre minime tædebit.

Quando primum sacræ uigiliæ in ieiunium fuerint mutata: & ibidem, nocturna sacra apud ueteres, semper fuisse damnata: atq; de instituto ieiunij quartæ & sextæ dierum hebdomadæ.

Cap. IIII.

Os fuit statim ab initio crescentis religionis, ut quia seruator Christus nocturnas sci uoluerat, sacerdotes nocturno tempore surgerent, horasq; canonicas canerent,

rent, testis Tertullianus, qui ad uxorem scribit: Latebis ne tu, cum per noctem exurgis oratum? Item diuus Hieronymus, qui in sermone de obseruatione uigiliarum, aut quisquis illius autor est, nam de ea re ambigitur, inquit: Hæc & huiusmodi tanta ac talia ideo sancti illi cecinerunt, & scripta reliquerunt, ut nos eorum posterii paribus excitaremur exemplis, ad celebrandas etiam noctibus salutis nostræ excubias. Quod nempe ex præcepto domini fiebat dicentis suis discipulis: Sic non potuistis una hora uigilare mecum? Vigilate & orate, ut ne intretis in tentationem, spiritus promptus est, sed caro infirma. Et propheta illud ipsum decantat: Media nocte surgebam, ut confiterer tibi, super iudicia iustitiæ tuæ. Item apostolus ait: Orationi insistite uigilantes. Hinc populus quoq; imitans illos pastores qui circa Bethlehem, atq; gregem suum, nocte excubias agentes, meruerunt primi de ortu domini cognoscere, solebat ea nocte que diem quempiam præcessisset solemnem, in templis ad sepulchra martyrum, pernoctare orando, sacrosq; hymnos canendo. Quod C. Plinij testimonio comprobatur, qui cum Bithyniam prouinciam obtineret, motus misericordia, ob multitudinem christianorum interemptorum, ad Traianum, cuius iussu ea persecutio eruperat, scripsit, multa hominum millia quotidie obruncari, in quibus nihil omnino sceleris inueniretur, nisi quod essent soliti stato die, ante lucem conuenire, carmenq; Christo quasi deo canere.

canere. Sed quid damnosa, uti ait Horat. non minuit dies? Ea enim pietas postea paulatim in impietatem, illi sacri hymni in dissolutas canciunculas, preces illæ in procaces affectus uerti cœperunt: nam in eo nocturno commercio pueri puellæq; amores iam licentius meditari, iuuenes palàm procari, senes lenocinium facere, & matronæ passim corrumpi minus erubescabant. Quod Vigilantius qui mox in hæresim est lapsus, persentiens, ut idoneam culpandi ansam amplexus cœpit eas excubias maxime omnium impugnatæ, publiceq; execrari. Contra Hieronymus qui ab eo criminatore nihil non in malam partem asseri suspicabatur, grauius repugnabat, argumentans paucorum culpam non debere religioni damno esse, quia qui peccarent uigilando in templis, possent etiam in suis domibus uel in alienis eadē facere: atq; non illepide in illum cauillans aiebat: Hoc facit contra uocabulum suum, ut uelit dormire Vigilantius. Sic res in aliud tempus reiecta ita auxit contagionem, ut domus dei iamiam sicut ueritas dicebat Iudæis, facta esset spelunca latronum, hoc est lenociniorum. Quod patres ubi animaduertunt, ut ne id malum latius serperet, tandem aliquando statuerunt, ut loco uigiliarum, ieiunaretur, pridie diei cuiusque festi, si ille celebris ac præcipuus esset, & sacerdotes nihilominus de media nocte surgerent, ac horas suas celebrarent, quia uti Cyprianus ait, efficax fit oratio præcedēte ieiunio. Mā sit dein
uigilia

uigiliarū, id est, officij nomen huiusmodi ieiunio, quod
æque obseruatur, ac quadragesimale. Atq; huic inua=
lescenti morbo tale est datum remedium, post tempo=
ra omnino diui Hieronymi, qui eo anno desijt in hu=
manis esse, qui fuit salutis CCCCXXII. sedente
Bonifacio pontifice eius appellationis primo. Ita Aeg=
gyptij, teste Herod. pridie festi ieiunare solebāt, et post
quā dormierant, immolare uaccā. Hunc ritum atten=
dant, qui eiusmodi diebus grauate ieiunāt, quādo inde
scire licet nos à priscis hominibus istū accepisse absti=
nentiæ modū, ut nō uideamur nouū obijisse munus. Ad
rem redeo. Nimirum nocturna sacra semper fuere mul=
torum scelerum causa, id quod ad extremū fuit, quam=
obrem romana seueritas, teste Liuius, bacchanalia dam=
narit, cum sub nomine religionis, stupra puerorum foe=
minarumq; promiscua, & corruptelæ omnis generis
fieri cœpissent: & Dyagundas Thebanus, teste Cice=
rone de legibus, omnia nocturna sacra ob illud ipsum
apud Græcos, lege perpetua sustulit. Item quarto &
sexto hebdomadæ diebus ieiunandum esse indixerunt
patres, quod hoc die Christus fuisset cruci affixus, &
illo Iudas eum prodere animo destinaisset, quod con=
suerat Apollonius orator insignis, sicuti in decret. ca=
non. est, qui imperante Lucio Commodo, solus ea tem=
pestate martyriū passus, quia de christianæ religionis
laudibus, quod tunc capitale fuit, orationem habuisset.
Testatur & de obseruatione huius ieiunij Origenes su=
per

per Leuit. scribens: Habemus quartam & sextam septimanæ dies, quibus solenniter ieiunamus. Eiusmodi sexti diei ieiunium ab Anglis hodie sanctissime seruatur, populis sine controuersia, præ cunctis religiosissimis, sicuti nos latius de eare memorauimus in historia nostra Anglica, quæ nuper diuini auspicijs in publicum prodijt.

Qui primitus mutauerint Solis & Saturni dierum nomina, in dominicum & sabbatum, ac reliquos hebdomadæ dies in ferias distinxerit, & ibidem à quibus errantium syderum uocabula fuerint istis diebus primum tributa.

Cap. V.

Vbnectam perapposite, unde feriarum nomen sit diebus hebdomadæ singulis inditum. Porro Syluester Romanus Pontifex eius appellationis primus, uanorum deorum memoriam abhorrens statuit, ut dies hebdomadæ qui antea nominibus Solis, Lunæ, Martis, Mercurij, Iouis, Veneris, & Saturni dedicati essent, ad numerum feriarum digererentur, uocarenturq; prima, secunda, tertia, quarta, quinta, sexta feria, ad eum prope modum, quo apud Hebræos, dies appellatione sabbatorum distincti fuerant. Saturni uero diem antiquo legis uocabulo sabbatum, quod requiæ significat, & primam feriam quæ in locum solis subiecta erat, ut diem domino sacrum dominicum appellari uoluit, idq; se-

Ec

cisse dicitur rogatu Cōstantini principis. Quanquam apostoli primitus eum diem domino sacrarāt, quod seruator noster eo die à mortuis surrexisset, atque ocium sabbati, id est, ocium, sicut ait Origenes, ab operatione peccati, in eundem uerterant, ut perinde ac pud nos dominicus esset, ac sabbatum apud Iudæos erat. Quod uerum esse ex eo colligere licet, quod multo ante Syluestrum, aut Constantinum, Pius pontifex sanxisse perhibetur, sicut infra demonstrabitur, pascha dominico die celebrari, & Tertullianus eum diem dominicum appellat, uti proximo cap. docuimus. Quare istud institutum fortè id temporis minus seruatum, Syluester per hunc modum innouasse dicitur. Cæterū hæc dierum ratio, nunc tantū in rebus diuinis habetur, cum uix dominico die cum sabbato suum tenente locum, & id credo, permittentibus Sole & Saturno, reliqui pristinum nomen recuperauerint. Vnde profecto pudentum est, simulq; dolendū, quod non antehac data sint istis diebus christiana nomina, ne dii gentiū inter nos, tam memorabile monimentum haberent. Feriæ apud ueteres, erant dies, quibus nullum opus fieri liceret, diæ etæ à feriendis uictimis, quæ immolabātur: uel à ferendis epulis, quæ tum maxime fiebant: sed de ijs plura in proximo capite, cum de festis diebus sermo fiet. Quod autem receptum est, dies assignari septē stellis, qui planetæ uocantur, inuentum Aegyptiorum putatur, teste Dione historico.

De modo christiane abſtinentiæ in cibis ſumendis, cum ieiunatur: & unde ſit uſus apud nos ſanctificandi menſas, legendiq; ſacra ſcripta, dum editur, atque agendi gratias, poſt ſumptum cibum.

Cap. VI.

Vm ieiunatur, primū à carne & à quocunque ciborum genere quod ſapiat carnem, ſicut ſunt lac, caſeus, oua, autore diuo Gregorio, abſtinendū eſt: dein &

à cœnis, dicente Hieronymo, prout & in decretis ſcriptum eſt: Sint tibi quotidiana ieiunia, & reſectio ſatietatē fugiēs: nihil enim prodeſt tibi biduo uel triduo uacuum portare uentrē, ſi poſt pariter obſtruatur. Et ſubdit: Sint tibi ieiunia pura, continua, moderatāq; id eſt, quotidie eſurire, quotidie prædere, & reliqua. Docet Hieron. ut ſemel in die cibum ſumamus, & illum quidem circa meridiē, quæ tēporis portio iam uſu uenit, ut prandio ſumendo ſit data. Eſt illud ipſum iam pridē conuentus gabilionenſis decreto ſtatutū, quo excipitur, ne quiſquā ante ſacra meridiana peracta, præſum eat: nulla hic mētio de cœna fit. Dixit Hieron. & reſectio ſatietatē fugiat: ſi de prandio, & cœna intellexiſſet, reſectiones pluratiuo numero poſuiſſet. Hæc grata frugalitatis cōſuetudo maiores noſtros in hoc genere ieiunij, cum ſumma uoluptate continuit: hæc nos eſurire quotidie, cum cœnas negligimus, & prædere quotidie admonet. Sanè ſi ieiunando bis cibum ſumere

fas esset, ecquæ hic abstinentiæ forma, uel species quidẽ
 foret? parui enim refert, quo uescaris cibo, si modò te
 ad summum satiaueris. Apud Romanos olim prandia
 non fuisse frequenti in usu, autor est Seruius. Testatur
 idem Gellius ita scribẽs: Parsimonia apud ueteres Ro-
 manos, & uictus atq; cœnarũ tenuitas non domestica
 solum obseruatione, ac disciplina, sed publica quoque
 animaduersione, legumq; plurium sanctionibus custo-
 dita est. Romanis fœminis, uti nos alibi diximus, uini
 usus quondã ignotus fuit. Hebræi cum ieiunabant, ue-
 speri tantum comedebant, sicut libro iudiciorũ capite
 uigesimo, & secundo regnorum capite primo legitur.
 Hunc quoque morem apud nostros aliquando seruatiũ
 Chrysof. innuere uidetur, cum homilia 36. in Matth.
 prope finẽ, ita dicat: Veniat tibi, oro, in mentem, quo-
 ties ieiunij tempore, mensa uesperis apposita, si minister
 uocatus tardiuscule accesserit, & c. Nos igitur ab ijs
 formã ieiunãdi mutuò accepisse uidemur, sed alio tem-
 perantiæ argumento: illi in medias noctes sese pasce-
 bant, nos merenda contenti reliquũ dici abstinenter a-
 gimus. Hæc ieiunandi ratio quanquã ab omnibus re-
 cepta est, riteq; ubique gentium seruatur, de ea tamen
 non abre, hoc loco latius quàm uolebam memoraui-
 mus: sunt enim nonnulli, quorũ deus uenter est, ut Apo-
 stolus ait, qui uelut fruges cõsumere nati, omnia tam hu-
 mana quàm diuina præ lautissimis epulis, haud magni
 ducant. Ii porrò abortiui, ut dicunt, religionis filij con-
 tendunt

tendūt esse cœnandum, cum ieiunatur, modo carniū
 esus absit. Huic tam pingui esuritioni audiuimus nos
 quandoque apud Anglos, Londini, nescio quem con-
 cionatorē Franciscani ordinis uirum, uoluisse copiam
 suppeditare ciborum, imò abstinentiæ christianæ frena
 laxare, affirmantem neminem teneri capitali peccato,
 si quadragesimale ieiuniū minus ieiunisset, cum ex præ-
 scripto legis, nihil contrà sancitum esset. Ita homo eius
 sectæ, quā Christus non instituit, de ieiunio præceptū
 Christi requirebat, ut, credo, suo amplo uentri hone-
 stius obediret. O post hominum memoriam, os impor-
 tunissimū. Fac, queso, mihi licere id citra capitale cri-
 men facere, quid obest, si persuasum habeam me gra-
 uius peccare, quàm peccem, si non ieiunem? Officit sa-
 nè nihil, cum per id enitar patientius abstinerere, quod
 cum corpori tum animo & perutile atq; maxime ne-
 cessarium est, inclamante Origene: Nam quo modo
 apud eos castitas incorrupta seruatur, nisi arctioribus
 continentiæ fulta subsidijs? Quomodo scripturis operā
 dabunt? Quomodo sapientiæ & scientiæ studēt? non-
 ne per continentiam uentris, & gutturis? Quomodo
 quis seipsum castrat, propter regnum cœlorū, nisi ci-
 borum affluentiā resacet, nisi abstinentia utatur mini-
 stra? Hæc ergo christianis ieiunandi ratio est. Hacten-
 us ille. Proinde ex usu nostro non est, ex pulpitis pol-
 liceri secus facientibus ac christiana temperantia po-
 scit, lexq; iubet, impunitatem, quæ malorum semper

auget audaciam. Quamuis ego omnino nõ facile concesserim, id fieri posse sine capitali noxa, quando apostolorum, uel atque adeò Christi, ut supra capite tertio docuimus, institutum sic uiolatur, sic patrum autoritas floccipenditur, sic denique religio ipsa negligitur, cum præsertim hoc tempus sacrum sit, de quo idem Origenes: Habemus, inquit, quadragesimæ dies ieiunij consecratos. Atque iam satis liquet, quantũ sit piaculum, dare dissolutis licentiam peccandi, ac religiosum populum à pio continentiæ officio auocare, ab eiusq; peccatore castum summouere metum. Cæterum citra ieiuniũ, nefas est christiano homini cibum aliquẽ quo uescantur mortales, abominari, idq; seruator mandauit dicẽs discipulis suis: In quancunq; ciuitatẽ intraueritis, & susceperint uos, manducate, quæ apponuntur uobis. Apostolus itidem Timotheo iussit, ut prædicaret, nihil ex cibis, quibus homines uescerentur, esse reiiciendũ, quod quicquid creauit deus, bonum sit, si cum gratiarũ actione sumatur, sanctificatur enim per uerbũ dei, & preces. Et idem ad Corinthios ait: Atqui esca nos non commendat deo, neque si comedamus, aliquid nobis superest, neque si non comedamus, quicquam nobis deest. Voluit tamen abstinendum esse, si facultas ista comedendi foret aliquando infirmioribus offendiculo. Quocirca Eleutherius uanas hominum obseruationes tollendi studiosus statuit, contra Seuerianos hereticos, ut ne quis christianus ab ullis abstineret cibarijs,

quæ

quæ consueuissent mortalibus usui esse. Quod & contra Iudæos est, qui ex præscripto legis, porcina ac quorundam aliorum animalium carne non uescuntur, id quod in Leuit. fusius proditur. Ecce quàm suauē sit christianæ tēperantiæ iugū, quāq; leue onus, quāmo- brē apparet, quā impie faciant, qui illud reijcere con- nētur, cū præsertim liquidò liqueat, ethnicos multo eo grauius semper tulisse uolenter, quod planū fecimus in tertio huius operis uolumine cap. 5. ut qui uelint ea omnia discere, illinc queāt haurire. Hæc tamē adijciā. In ueteri instrumēto legimus, sacerdotes qui ministrāt in templo dei, prohiberi uinum & siceram bibere, ne ebrietate grauentur corda eorū, ut sensus uigeat sem- per, & tenuis sit. Priscis tēporibus nec carnibus uesce- bantur, nec animalia dijs immolabant, sed liba & fru- ctus, cæteraq; huiusmodi sacrificia pura dijs offere- bant, nam uesci carnibus, ut inquit Plato lib. 6. de legi- bus, & deorum aras polluere sanguine, impium uide- batur. Qui uolebant sacris Isis initiari, illis ieiuniū de- cem dierum indicebatur, dicente Apuleio lib. 11. Illud planè cunctis arbitris præcepit, decē continuis illis die- bus cibariā uoluptatem coërcerem, neq; ullum animal essem, & inuinius essem. Lilius scribens de matre filiū initiatura bacchanalibus, refert, decem dierū castimo- nia opus esse. Vnde Hieron. uerissime ait: Venter & genitalia sibimetipsis uicina sunt, ut ex uicinitate mem- brorum, confœderatio intelligatur uitiorum. Item Cy-

prianus: Ieiunij uitiorum semina siccatur, petulantia
 marcet, concupiscentia languet, fugitiuæ abeunt uolu-
 ptates. Videant igitur, qui uel grauate ieiunant, uel qui
 religionis causa ieiunant, uerum cum dies festus uene-
 rit, saturantur ad uomitū, quàm turpe sit homini chris-
 tiano, non abstinere, aut non abstinendū esse modis o-
 mnibus docere, cum præsertim intemperanter uiuere,
 non tam male uiuere sit, ut quidam sapiens ait, quàm
 diu mori. Item nostris mos est mensam iam instructā sa-
 cris quibusdā sanctificare uerbis, prius quàm uesci in-
 cipiant: quod ad imitationē Christi fit, quippe qui eum
 ritum seruasse fertur, cum in deserto quinq; panes, cum
 apud Emaus, coram duobus discipulis, mēsam sancti-
 ficauit. Est insuper usus agendi gratias, post sumptum
 cibum, id quod uel illum facere consueuisse constat, &
 Apostolus fieri præscripsisse uidetur, qui ut paulò supe-
 rius ostendimus, ait bonum esse quodcunq; cibariorum
 genus, si cum gratiarū actione capiatur. Potest & ab
 Hebræis uideri mutuo sumptū, quia illi immolatas es-
 debāt escas. Quod uero consuetudinis est, ut dum edia-
 tur, sacra legantur scripta, hoc ex uetustissimo more
 habetur, uel diuo Augustino teste, in libello de commu-
 ni uita sacerdotum, ubi inquit: Cum acceditis ad men-
 sam, donec inde surgatis, quod uobis secundum consue-
 tudinem legitur, sine tumultu, sine contentione audite,
 ne solæ uobis fauces sumāt cibum, sed & aures esuriāt
 dei uerbū. August. hætenus. Hoc ego ex seruatoris in-
 stituto

stituto profectum dixerim, ille enim cum aliàs sæpius inter edendum docere consueuit, tum postremo inter cœnandum, discipulos uescentes de consummatione omnium frèrè mysteriorũ religionis docuit, uelut Matth. cap. 26. abunde refert. Vnde patres ut memoriam frequentarent tam salutaris instituti, hunc sacræ scripturæ in mensis legendæ ritum iam inde ab initio introduxisse uidentur.

De origine rationis festorum dierum apud Romanos, & nostros, ac de more natalem colendi diem.

Cap. VII.

Vdæos sua habuisse sabbata, hoc est, dies festos, suprà docuimus abunde, cum de ritu sacrificiãdi, facta est mētio, qui quæuis festum diem perinde sabbatum uocabant, ac Romani ferias, quarũ apud eos, quatuor in primis erant genera. Statuæ uniuersi populi communes, quæ certis & constitutis diebus fiebant, in quibus præcipue ædebantur ludi, id est, lupercalia, agonalia, carmentalia, consualia. Agonalia Festus uocat sacra dei Agonij, præfidentis rebus agendis: sicut carmentalia dicuntur sacra Carmentæ matris Euandri, quæ ita nũcupata est, quod mulier fatidica carminibus responsa daret, nam ei antè Nicostrata nomen fuerat. Consualia à Romulo instituta, Conso, quem consilij deum putabant. In circo maximo ad aram teste Dionysio, subter-

raneã sacrificia & ludi fiebant, quibus uirgines Sabi-
 ne raptæ fuerãt. Conceptiue, quæ quotãnis à magi-
 stratibus uel sacerdotibus concipiebãtur, in certos siue
 in incertos dies, ut erant latine, sementine, paganalia,
 cõpitalia. Imperatiue, quas consules uel prætores pro
 arbitrio indicebãt. Et nundine paganorũ ac rusticorũ,
 quibus ad negocia & merces cõueniebant. Itẽ nouen-
 diale sacrũ, cuius origo talis fuit. Cũ enim Tullo Hosti-
 liorege, Romã esset nunciatũ, in Albano monte lapi-
 dibus pluuisse, placuit, ut nouem dierũ ferie celebraren-
 tur. Quæ religio in multas exiuit ætates, ut quoties tale
 esset prodigiũ, huiusmodi nouendiale fieret sacrum.
 auctor Lilius, ab urbe condita. Erãt præterea priuata,
 ac propriæ familiarũ, quas quæque familia ex usu dome-
 sticæ solennitatis seruabãt, ut Claudie ferie, & Aemi-
 liæ. Item singulorũ, ut nataliũ dierũ, quæ natalitiæ di-
 cebantur, & fulgurũ, & funerum, expiationes. Fuit
 mos iste & apud Persas, ut suum quisque diẽ natalẽ pro
 facultatibus, multis sacris ac opiparis cõuiujs coleret,
 unde ad Romanos forsitan fluxit. Fuerunt insuper &
 ferie denicales nominatæ, quæ agebãtur, cum hominis
 mortui causa, familia purgaretur, Græci enim νεκρῶν
 mortuum dicunt. Harum feriarũ meminit Columella
 hisce uerbis: Nos apud pontifices legimus, ferijs tantũ
 denicalibus mulos iungere non licere, cæteris licere.
 Affirmabant autem pollui ferias, si in ijs opus aliquod
 fieret, ideo per præconẽ denunciabatur, ne quod opus
 fieret,

fieret, & præcepti negligens multabatur. Ac à ferijs festi dies dicti sunt feriati, quibus ferie celebrabatur: sicut profesti à pro dictione priuatiua, hoc est, non festi sunt dies, qui ad rem uel priuatã uel publicã ministrandã, hominibus concessi. Erãt insuper fasti dies, quibus sine piaculo, prætoribus licebat tria uerba fari, Do, dico, addico: & nefasti ijs contrarij, quibus fari non licebat. Quæ omnia Ouidius in Fastis late persequitur. Et Liuius ac Dionysius apposite meminerrunt, necnon & Festus. Hac ratione patres, quia lex Iudæorũ umbra fuit futurorum bonorum, constituerunt dies festos, quibus Christiani omiſſis prophanis negocijs, diuinis uacarent rebus, debitumq; deo honorẽ sacrificando, orando, bene agendo haberent, ac simul memoriã diuorum diebus qui illis sacri essent, colerent: nam soli deo sacrificandum est, testificantibus Barnabæ & Paulo. Is enim cum Lystræ claudũ ex utero matris suæ, iussisset ambulare, quẽadmodũ in actis memoratur, & ille continuo nequaquã pedibus debilis exiussisset, ac turbæ ob id miraculũ, uolussent ei & Barnabæ immolare, ambo conscissis tunicis suis exiuerunt in turbas, clamãtes, atq; dicẽtes: Viri quid hæc facitis? et nos mortales sumus similes uobis homines, annunciantes, ut ab his uanis, conuertamini ad deum uiuum, & rel. Diui uero honorãdi sunt, quod iam filij & hæredes Christi, ut ait apostolus effecti sunt, qui pro nobis orent, & idcirco illis templa & aræ dedicantur, ut simul eos, simul deum debita ue-

generatione colamus. Vnde in psal. 148. Laudate domi-
 num in sanctis eius. Ad rem redeo. Primum omnium
 ab apostolis, deinde à patribus festorum dierum ratio
 inita est, uti proximo capite subtilius differetur, &
 præsertim paschæ, quod inde omnia religionis myste-
 ria initiū sumpserint, quam Pius eius nominis primus
 dominico die celebrari cōstituit. deinde orta dissensio-
 ne super ea re, Victor qui sedere cœpit anno circiter
 CXCVI. à natali seruatoris, sanxit ex sententia
 Eleutherij, cui in pontificatum successit, ut pascha do-
 minico omnino celebraretur die, à quartadecima luna
 primi mensis, ad uigesimam secundam, ne cum Iudæis
 christianorum ratio competeret, quibus moris fuit, il-
 lud solenne aliquanto prius celebrare. Id decretum ex-
 ternorum antistitum quidam ab initio repudiarunt, rati
 se haud inepte facere, qui nihil aberrarent à Ioannis
 instituto, qui charissimus fuisset Christo, & satis con-
 staret, quãdiu ille in humanis egerit, Iudæorum more,
 paschale tempus obseruasse. Polycrates Ephesus epi-
 scopus de ea re scribens: Nos, inquit, inuiolabilem cele-
 bramus diem, neq; adijcentes quicquam, neq; minuen-
 tes. Ita inter nostros eatenus est disceptatum, quoad ad
 eum quem nunc tenemus modum, eam solennitatem sit
 constitutū celebratū iri, qui etiam quibusdam non satis
 probatur. Pascha, ut supra ostendimus, Hebraica est
 uox, & significat transitum: quod uerum esse euange-
 lista innuit, cum celebraretur à domino pascha cum di-

scipulis, inquit: Ante diem autem festū paschæ, sciens Iesus quia uenisset hora eius, ut transiret ex hoc mūdo ad patrem. &c. Cere. e paschales candelæ ut dominicæ resurrectionis sabbato, per singula templa sanctificæ carentur, Zozinus autor fuit.

De primo festorum dierum instituto, atq; unde mos sit adscribendi bene meritos de christiana religione diuorum catalogo. Cap. VIII.

Radidimus suprā diuum Ioannem apostolum paschale solenne celebrasse, id quod & alij fecere apostoli: quos simul autores fuisse perhibent, ut omnes illi

dies quibus seruator noster ad salutem atq; disciplinam nostram, aliqua peregisset mysteria, sacri essent, utq; apud posteros maiori haberentur uenerationi, eos primitus religiose coluisse, quandiu in humanis egissent. Cuiusmodi sunt dies dominici, aduentus domini, natalis, & circumcisio eiusdē, epiphania, item uirginis purificatio, quadragesimæ dies, dominica palmarum, cœna domini, quando post eucharistiam institutam, pedes lauit discipulis, parasceue, pascha, ascensio, pentecoste. Quæ solennitas ab Hebræis prius consueuit celebrari, apud eos enim postquam agnus immolatus fuerat, quin quagesimo deinde die, data est lex Mosi scripta digito dei. Cum Christus uelut ouis ut immolaretur, ductus à Iudæis est occisus, nostrū pascha fuit, ac post quinquaginta dies discipuli spiritum sanctum acceperunt. Trans-

figura

figuratio quoque, teste Origene, primitus à Iudeis est: uoluit etenim Christus, ut, quemadmodum facies Mo-
 sis ex consortio colloquij dei, glorificata est, sic dimisso
 iam uelamine, sese transformatum apostoli Petrus &
 Iacobus & Ioannes contemplarentur. Sancti patres
 igitur huiusmodi sacrorum dierum rationem edocti,
 ut commodius plebs Christiana conueniret ad sacram
 concionem, & ad cultum diuinũ concelebrandum, ha-
 bito Lugduni antistitum conuentu, & illos sanxerunt
 dies esse colendos, & alios complures constituerunt,
 qui christianis perpetuò festi essent, quibus aut sancti
 è uita hac calamitosa in cœlum migrassent, aut aliquid
 in religione sanctũ esset gestu. Qui nēpe dies his sunt
 diuis sacri, Stephano protomartyri, Innocētibus, Syl-
 uestro, Ioāni baptistæ, duodecim apostolis, Paulo gen-
 tium doctore, deiparæ uirgini, Laurentio, Michaëli,
 Martino, & communiter omnibus sanctis, quod Boni-
 faciij quarti decretum fuit. Is enim pantheon uetustum
 Marci Agrippæ opus diuæ Mariæ uirgini, atque diuis
 omnibus, Phocæ Imperatoris permissu, ad 4. Iduum
 Maij sacrauit, exclusoq; malorum demonum cultu,
 quorum simulacra plura hic numero fuerant, locũ ex-
 piauit. Gregorius deinde quartus fertur autor fuisse, ut
 ea solennitas Calend. Nouēbris celebraretur. Item &
 cruci ex qua pependerat salus nostra, solennitas data
 est, ac eucharistiæ ab Urbano quarto pariter dies dedie-
 catus, assignatusq;. Est & diuo Petro apostolo iampris-
 dem

dem rogatu Constantini Imperatoris, ad memoriam tormentorum, quæ pro religione tulisset, constituta solennitas à Syluestro, quæ ad uincula nuncupatur, prout in libello quodam de uinculis Petri refertur, qui diuuo Hieronymo, tametsi parum uerè, adscribitur. Deinde dies alij alijs festis ex paruis quandoque causis accumulati sunt, id quod haud scimus, an expedierit, cum præsertim uideamus, eò redisse christianorum mores, ut quàm olim ex religionis usu erat, hæc instituire, tam nunc præstare uideatur, eadem antiquare, cum bona pars hominum ocium istud festorum dierum non ad orandum, non ad diuina scripta audièda, cuius rei causa datum est, sed ad omnifariam bonorum morum corruptelam augendam, in dies magis magisque impudenter consumat, dictitans se id animi gratia facere, quasi planè sentiens cum Platone, qui ob illud ipsum, deum eiusmodi festa sacra instituisse aiebat. Atque ita belle ethnicos perinde in hac re, ut in nimis multis alijs æmulamur, quod tantum aberat, ut maiores nostri facerent, ut etiam illud ipsum audacter iisdem ethnicis uitio darent, teste Tertullian. in apologetico, cum de Cæsarum solennibus loquitur, ubi inquit: Propterea igitur publici hostes Christiani, quia imperatoribus neque uanos neque mentientes neque temerarios honores dicant? Grande uidelicet officium, focos, & choros in publicum ducere, uicatim epulari, ciuitatem tabernæ habitu abolefacere, uino lutum cogere, certatim

curſitare ad iniurias, ad impudentias, ad libidinis illecebras? Siccine exprimitur publicum gaudium, per publicum dedecus? O nos meritò damnandos, cur enim uota & gaudia Cæſarum caſti & ſobrij & probi expungimus? & c. Non putauit Tertullian. futurum, ut iſta omnia in noſtros chriſtianos aliquando caderent, qui hoc loco ethnicos deridet, & tamen uenit tempus, cum eas potius Cæſarum quàm Chriſti ſolennitates celebramus. Faxit igitur deus, ut pontifices noſtri tandem aliquando iſtos feſtos dies utiles reddant, quod facient, ſi minuendos ac caſte agitandos curarint. Sed ad reliqua explicanda redeamus. Felix primus conſulens gloriæ martyrum primitus ſtatuìt, in eorum memoriam annua ſacra fieri, ueluti Gregor. poſtmodum ſuper eorundem corpora, itidem ſacrificari uoluit. Quod Vigilantius omnino reſpuendum cenſebat, prout latius explicabitur, cum de ſanctorum reliquijs mentio fiet. Fertur tamen Anacletus eius rei prior fuiſſe autor. Ex quo conſentaneum eſt, ut poſtea Felix & rem diuinam ad martyrum memoriam fieri decreuerit. Idem Felix, ut ueterum literis proditum eſt, autor fuit, ut cuncti eo die uicatiſſime feriarentur, quo aliquod templum dedicaretur, uoluitq; ut ſi de conſecratione ignoratum foret, utpoſte uetuſtate uel abolitione monumentorum, denuò conſecraretur, inquiens, non dici iteratum, quod factum eſſe neſciretur. At Felix eius nominis III. poſt hæc inſtituit, ut à ſolis epiſcopis dedicarentur templa, eſſetq;

dies illa anniuersaria solennitas. Et illud ex imitatione Hebræorum, qui, ut supra ex testimonio Iosephi ostendimus, eum quoque festum diem agebant. Caterum illud apposite admonendum, festum alicuius diuini uocari diem, ac esse ei sacrū, quo ille è uita migrasset ad cælum: nam quemadmodū quis nasci dicitur, cum de utero matris in hanc prodit lucem, ita pari ratione potest merito existimari natus, cum eius anima uinculis carnis soluta ad lucem redit æternam. Vnde mos inoleuit, ut dies huiusmodi diuorum uitæ extremos natales, & sacra illis solennia non funebria, sed natalitia appellaremus. Natalis autem seruatoris tantū & Ioannis Zachariæ dies sacer solennisq; est, quod uterque in matris utero sanctificatus fuisset, teste Augustino. Est & dei paræ uirginis postremo natalis quoque dies sacer habitus. Ut uero mortales bene meriti inter deos referantur, mos est ad eò uetus, ut penè nihil eo sit uetustius, quando antiquitas statim ab initio suos reges ac alios cum ob accepta beneficia, tum ob uirtutes, deos facere consuevit, prout in primo huius operis uolumine sparsim docuimus. Sed ante omnes, Romani id multis cærimonijs factitabant, quod supra lib. 3. memorauimus. Huius rei rationē nostri pontifices secuti non dubitanter uideri possunt, nam quod Felix & Gregor. annua sacra fieri ad memoriam martyrum instituerunt, illud planè aliud nihil fuit, quàm eos martyres decernere esse sanctos, & inter deos referre. Verum postremo, ut

ne unusquisque arbitrato suo, hunc uel illum pro diuo haberet coleret ue, Alexander tertius statuit, ut nulli mortalium diuinus honor in terris haberetur publicatus, nisi prius ex edicto apostolico, diuorum esset catalogo adscriptus. Hoc decretum inter decretales epistolas, in titulo de reliquijs sanctorum, scriptum leges.

Qui primitus apud nos insituerint, ut anniuersaria iusta mortuis fierent, & ibidē de legitimo tempore lugēdi mortuos, deq; lugentium habitu, ac quando luctus minueretur, & quare Francorū reginæ, dum sunt uiduæ, albis utantur uestibus. Cap. IX.

Defunctis iusta faciēda Pelagius Romanus pōtiffex primus curasse fertur, quod Isidorus apostolis adscribit, qui & ipse illum modū exequiarū quæ hodie sūt, adauxit. Ambrosius id ab Hebræis fluxisse ad posteros autumat, qui Iacob demortuū quadraginta dies luxere, & Mosen triginta, fat est enim id tempus sapienti ad lachrymas. Fuit & Romanis lugendī ratio, siquidē Numa dijs manibus sacra adiecit, cum Libitinæ ara, siue Proserpina ea fuerit, ut multis persuasum est, siue Venus, puerum trimo minorē lugeri uetuit, neque natu grandiozem, plures menses lugendum censuit, quā uiuisset annos. Tempus longissimi luctus coniugalis in decem menses extendit, non ut, sicut inquit Seneca libro epist. 7. tandiu fœminæ lugerent, sed ne diutius.

Testas

Testatur idem Ouidius, qui in primo Fast. sic ait:

Per totidem menses à funere coniugis uxor

Sustinet in uidua tristia signa domo.

Si qua uero mulier ante decem menses, ab obitu mariti nupsisset, probro notabatur, ut in lib. Codicis legitur, & ex decreto Numæ, prout ait Plut. uaccam prægnantem immolabat. Quod nempe institutum si hodie cum alibi, tum in nostra Anglia seruaretur, raros alioqui haberemus de armentis uiulos, cum bona pars uiduarum mulierum non expectet, dum tempus illud ab obitu uirorum prætereat. Item in luctu fœminæ purpuram atque aurum deponebant, albasq; uestes, teste eodem Plutar. in problemat. induebant, idemq; propinquos factitare uoluerunt, ut quemadmodum mortui corpus albis uestibus uelabatur. Alba autem ueste idcirco cadauer exornabant, quia solus albus color syncerus ac purus minimèq; inquinatus est, & ob id mortuis aptissimus. Sic in euangelio legimus corpus domini sindone indutum fuisse, quo uocabulo lincum uelamen significatur. Mox eandem purpuram & aurum cum eluxissent, sumebant. autor Liuius. Hinc arbitror natum, ut hodie reginæ Francorum post mortem uiri, albis tantum induantur uestibus, & si qua uidua sit, regina alba uulgo uocitetur. Apud Iudæos luctus triginta diebus fiebat, id quod apud Anglos quoq; seruatur. Præterea lugentes induebant saccum: sic Iacob fleuit Ioseph, & Dauid cooperto capite, Absalon. testis est Hieron. lit.

caput barbamq; radebant. Esaias: In cunctis capitibus eius caluitiū, omnis barba radetur. Contrā nostris barba promittitur. Cæterum antiqui plurimum nigra uestimenta in luctu induebant: amiculum nigellum, dicitur à Varrone uestitus lugubris, quod anthracinū uocabant, αὐσραξ enim græce carbo appellatur. Vnde Apuleius ait in asino suo lib. 2. Umbrosū demōstrat cubiculum, matronam flebilem fusca ueste contactam. Item capillum sibi uellere, faciem unguibus lacerare, complodere manus, necnon capillitium Iudæorū ritu, cinere inspargere, turparēq; dicente eodē Apul. lib. 9. Discerptæ comæ semicanæ, sordentes inspersu cineris. Præter hoc ultimum, reliqua omnia nostri cum primis Itali in re funerea iuxtā dementer seruant, ab ipsis prius, ut iam liquidò liquet, procul dubio accepta. Ipsum autem uestitum lugubrem omnes penè gentes nostri christiani orbis annum integrum ferunt, interdum tamen ante illud tempus deponunt, propter publicum gaudium, uel magistratus ineundi honorē, aut nuptias faciēdas. Ita olim Romano populo minuebatur luctus, cum susceptum publice uotum soluebatur, ædes dedicabatur, lustrum condebatur: priuatis hominibus, cum puella desponsaretur, cum honos in familiam ueniret, cum captiuus aliquis liberatus, domum rediret, aut cū natus esset propinquior quis cognatione, quàm is, qui lugeretur. Illud item ex more eorundem est, ut apud nos, cadauera abluantur, & quandoq; ungantur, præsertim

sertim nobilium. De qua re Ennius:

Tarquiniij corpus bona fœmina lauit, & unxit.

*Et Anna Vergiliana: Date uulnera lymphis
Abluan. Atque id officij sicut etiã nunc fit, à pro=
pinquioribus præstabatur. Quod hodie defunctorum
anniuersaria iusta fiunt, postridie Calendarum No=
uembrium, eius rei, ut fama est, Odilo autor fuit. Is uir
præfectus monachorũ Cluniacensium, cum in Sicilia,
sedẽte Ioan. XVIII. Ro. pōtifice, circa Aetnam mō=
tem, frequenter audiret gemitus, clamoresq; qui ibi,
teste Trogo, partim ex fremitu feruentis æstus maris,
partim ex cructatione Aetnei ignis, ubi acrior per spi=
ramenta, cauernarum uentus incumbit, iugiter fiunt,
ratus est cacodæmones lamentari, quod per preces &
sacrificia christianorũ animæ defunctorum ab illis sup=
plicijs liberarentur: nam constans uulgi opinio est, ad
Aetnam montem, ubi perpetuum incendium tot iam
seculis flagrauit, aut ad inferos aditum patere, uel in ea
igneæ uoragine fontium animas expiari. Itaque protin=
us egit cum suis monachis, ut postquam Calend. No=
uemb. in diuorum omnium honorem sacrificassent, se=
quẽti iidem die, cunctis defunctis iusta facerent. Quod
institutum ut pietatis plenum patres demum recepe=
runt. Fit is annus circiter M. alter, humanæ salutis.
At iam pridem inoluerat mos hic apud ueteres paren=
tandi, ad sepulchrum, quod indicat M. Tullius in pri=
ma Philippica dicens: Ut cuius sepulchrum nusquam*

extet, ubi parēctur, ei publice supplicetur. Et in Orat. pro Flacco: Litemus igitur, inquit, Lentulo, parētemus Cethego. Sic fiebat annua parentatio, id est, sacrificiū quotannis ad honorem mortuorum, id quod etiam Macrobius & Cato tradunt, scribentes Laurentiam annuæ parentationis honore dignatā: sic nos illud ipsum institutum pro salute mortuorum seruamus. Vnde omnino factum uidetur, ut O diloni in mentem uenerit huius religionis celebrandi anniuersarias exequias defunctorum.

De origine nouendialis septimanique sacrificij, & de modo apud priscos efferendi funeris ad sepulchrū, atque de initio funebris pompæ. Cap. X.

Iebat sacrificiū pro mortuis, nono die, quo quis sepultus fuisset, quod dicebatur nouendiale. Horat. in epodo: Nouendiales dissipare pulueres. Item ludi qui in honorem mortuorum celebrabantur, nouendiales nuncupabātur. Testatur idem Seruius super 5. Aeneid. enarrans illud:

Præterea si nona diem mortalibus alnum
Aurora extulerit. ubi ait, apud maiores modum fuisse, ut ubicunque quispiam extinctus fuisset, ad domum suam referretur, octauo die incenderetur, nono sepeliretur. Donatus quoque in commentario Phormionis, dicit in funere nonum diem uoti habere instaurationem.

rationem. Hinc igitur apud nos hodie solennia defunctorum septimo die à funere, demptis ex ueterum instituto, illis duobus diebus peraguntur, ideoq; in canonicis decret. distin. 44. præcipitur, ut nullus presbyter ad septimana defuncti solennia celebranda uocatus, se inebriare ullatenus audeat, quandoquidem tunc largiter epulatur. Apud Anglos hoc fit, uigesimo nono die, postquam defunctus est sepultus. Nos uidemur septimo die sacrificium pro mortuis facere, sicut in nuptijs apud priscos, septima dies instauratione uoti habebat, ut quemadmodum hoc die initium propagandi generis celebre erat, sic etiã illo eodem die finis cuiusq; solennis haberetur. Fuit et mos offerendi pro defunctis, dicente Tertull. in lib. de militis corona: Oblationes pro defunctis, pro natalitijs, annua die facimus. Cæterum quantum istud charitatis officium uitam defunctis opituletur, docet Augustinus, in suo enchiridio ita inquiens: Neque negandũ est defunctorũ animas pietate suorum uiuentiũ releuari, cum pro illis sacrificiũ offertur, uel eleemosynæ in ecclesia fiunt. Sed illis hæc profunt, qui cum uiuerent, ut hæc sibi postea prodesse possent, meruerunt. Est quidã uiuendi modus, nemo tam bonus, ut non requirat ista post mortẽ, nec tam malus, ut ei non prosint ista post mortem. Et ut rem planiorẽ faciat, pergit: Quibus autẽ profunt, aut ad hoc profunt, ut sit plena remissio, aut certe ut tolerabilior fiat ipsa damnatio. Atque quoniam nescimus quomodo

cum illis in altera uita agatur, propterea sicut idem dicit, orandum est iuxta pro omnibus, quo eis beneficium nostrum supersit potius, quam desit. Contra non lugendum, dicente Cypriano: Nobis quoque reuelatum est, ut constanter predicarem fratres nostros non esse lugendos accersione dominica de seculo liberatos, cum sciam non eos amitti, sed premitteri, & recedentes precedere. Et Hieron. ad Paulam de dormitione Blestillæ docet, simul admonens ne quisquam ad id faciendum moueatur Hebræorum exemplo, cum illi ideo mortuos lugerent, quia ante Christi aduentum, ad inferos noverat esse descensuros. Vnde subdit: Nos uero qui Christum induimus, quibus spes certa est ad superos remeandi, non debemus super mortuos contristari, &c. Quod nauiter olim faciebant Massilienses Galliarum populi, qui sine lamentatione, sine planctu, funeris diem domestico sacrificio, necessariorumq; conuiuio finiebant. Quod Angli hodie rite seruant, animaduertentes, credo, nihil ad rem attinere, humano indulgere dolori, ut stulte conquerendo, quod deus immortalitatem suam noluerit nobiscum partiri, cum præsertim moriendo, relinquamus labores, & pericula, quæ statim nascendo subimus. Quapropter Thracæ huius rei memores natales dies hominum, uti alibi diximus, flebiliter, exæquias cum hilaritate, merito celebrabant. Illud perapposite addam, more prisco, præcedebat funus, homines sequebantur, quasi post ipsum defunctum morituri,

subse

Subsecuturîq; à quibus supremum uerbum dicebatur,
Vale, nos te sequemur. Vergilius:

Salue æternum mihi maxime Palla,
Æternumq; uale. Et de Polydoro:
Animamq; sepulchro
Condimus, & magna supremum uoce ciemus.

Hinc exequias dici autumat Donatus, narrās illud Te-
rentianum: Funus interim procedit, nos sequimur. Ve-
rumenimvero hoc tempore homines ordine præposte-
ro præcedunt in pompa funebri, cadauere subsequen-
te, id quod ætate Hieronymi fiebat, qui scribēs ad Pau-
lam de dormitione Blefillæ, indicat ordinem pompæ fu-
neræ præire solitum, ante cadauer. Item, teste Seruio,
ad honorem præsertim regum & nobilium, cum faci-
lis præcedebat populus. Vergilius de Pallante:

Lucet uia longo

Ordine flammæ, & late discriminat agros.

Vnde haud dubie ortum est, ut apud nos illud idem in
cuiusuis funere seruetur. Præterea lectos ponebant.

Idem Vergilius in 6. de Marcello:

Vel quæ Tyberine uidebis

Funera, cum tumulum præterlabere iacentem.

Ferebantur in super mortui ad tubam. Idem:

It cælo clamorq; uirum, clangorq; tubarum.

Et Persius hæc omnia refert:

Hic tuba, candelæ, tandemq; beatulus alto

Compositus lecto. Item cum tubis, in funeribus

tibiæ quoque ac tympana adhibebantur. Et ea omnia, ut hominum mortuos lugentiū animi languentes eiusmodi sono excitati minus dolorem sentirent, utpote qui ijs oblectamenti facile distrahi soleant. autor Alexander Aphrodisæus in problemat. Plato itidem suam ponit in 12. de legibus ordinem pompæ funebri, in funere præfectorum ciuitatis, qui eiusmodi erat. Indumenta omnia alba, luctus ploratusq; nullus. Chori duo, alter puellarum numero 15. alter uero totidem puerorum, qui feretrum circumstarent, dum sacerdotes uicissim defunctum laudabant, eiusq; felicitatem totum diem decantabant. At postero die, bene mane, iuniores feretrum ad sepulchrum ferebant, eorumq; coelibes præcedebant equites, cum equis, & cum armis pedites: deinde pueri patrios hymnos concinentes, & hos puellæ sequebantur, cum mulieribus iam effectis. Sepulchrum uero erat sub terra, factus ex lapidibus fornix, &c. Istiusmodi sepulchri genus Itali hodie suis defunctis plurimum conficiunt.

De primo usu uouendi uota deo, ac nudipedalia sacra agendi, & qui primitus inuenerint Litanias, & cur sternuentibus bene precemur, oscitantesq; ac quiduis inchoantes sese crucis signo uallent, & de origine supplicationum nostrarum
pompæ. Cap. XI.

Olemus ad opem diuinam imploran-
dam, tum maxime incumbere, cum ma-
xime premimur, uel in re trepida uer-
samur, nostrisq; malis non possumus hu-

manis uiribus aut consilijs mederi: & id quidem uotis
aut precibus agimus, quibus deus ipse præcipue placas-
tur. Vnde in Numeris legitur: Si quis uirorū uotum do-
mino uouerit, aut se constrinxerit iuramento, non fa-
ciet irritum uerbum suum, sed omne quod promisit, im-
plebit. Et propheta Asaph psalmo 75. Vouete, et red-
dite, &c. Hinc faciendi uota usus manasse uidetur,
quod sit, cum tacite uouemus, aut cum aliquid promit-
tendo, utputa imaginem argēteam, cereas cādelas deo
nuncupamus uota, id quod ueteres etiā factitabant, ar-
bitrātes uotis & precibus deos in primis placatum iri.
Sic Helenus apud Vergilium admonet Aeneam:

Iunoni magnæ primum prece numen adora,

Iunone cane uota libens.

Vtrunque à nobis in periculis seruatur. Ea quoque de
causa, apud Iudæos nudipedalia sacra instituta fuisse
constat, quæ, ut testatur Iosephus libro de bello Iudai-
co secūdo, eiusmodi erant. Iis enim qui morbo uel alijs
calamitatibus implicabantur, mos erat primum orare,
per triginta dies, et abstinere uino, atq; capillos radere,
deinde nudis pedibus adire ad templum, hostiasq; im-
molare. Ad hæc sacra cum alijs sæpius, tum id tempo-
ris præcipue recursum est, cum Nerone principe, Flo-

rus Iudææ præses miserandum in modum gentem opprimeret, quæ ob eius tyrannidem, coacta est arma in Romanos ad extremum sumere, quo demum bello misera fermè tota deleta est. Igitur cum Iudæi omnia prius humana similiter ac diuina experiri uellent, quàm bellum tentare, postquam neq; precio neque precibus potuerunt coërcere seuitiam Flori, quippe qui, ne sua maleficia per accusationem, Romæ patefierent, Iudæos studio ad bellum suscipiendum stimulabat, nudipedalia sacra uouerunt. Quapropter cum dies sacrorum aduenit, Bernice Agrippæ regis soror, teste Egeippo, eius religionis causa etiam Hierosolymâ in templum uenit, atq; nudipes ante tribunal stetit deprecans Florum, quæ tanen tantum absuit, ut à Floro exaudita sit, ut etiam de suo periculo timuerit. Huius religionis Iuuenalis satyra sexta meminit:

Observant ubi festa mero pede sabbata reges.

Item, autore Hieron. aduersus Iouinianũ, quæadmodũ supra libro quarto diximus, apostolus Paulus in Cenchris (est locus, uti ait Plinius, in Achaia) nudipedalia sacra egit: ita nos calamitate aliqua affecti uouere solemus, nudisq; pedibus more Iudæorum, ea persoluere, interim suppliciter orando: nam precibus ante omnia instandum: quod cum populus assidue faciat, multo magis sacerdotes, qui eius curã habent, pie precando prestare debent. Sic Moses, sic Aaron, sic apostoli, sic sancti deniq; patres iustam dei iram, orando mitigandam dignumq;

dignumq; supplicium à populo sibi commissò auertenda
 curabant. Cuius rei recte memor Mamercus Vien
 nensis episcopus in frequenti motu terrarum, pontifice
 Leone primo, supplicationes siue rogationes primus
 instituit, quas nostri graiam secuti uocem, litanias &
 uulgò præcessiones uocât, quod binos præcedendo bini
 longo ordine sequantur, à loco ad locum progredien
 do, ac magna uoce orando. Eæ minores nuncupantur,
 quas haud multò post Agapetus pontifex dicitur pri
 mus constituisse in singulos dominicos dies, in templis,
 uel circa templa habendas, quod hodie ferè ubiq; gen
 tium seruat. Quidam tamen malunt processionem ap
 pellare, quia ea sacrificialis pompa publice procedit.
 At eiusmodi litaniarũ usum iam inde à principio apud
 nostros fuisse, testimonio est Tertullianus, libro ad uxo
 rem altero, quem fortè intermissum Mamercus renoua
 uit. Post hæc Gregor. maiores instituit, utpote quas o
 mnis ordinis populus septeno ordine incedens alternis
 caneret, cum per id tempus, quodam morbi genere la
 boraretur, quo inguinibus statim intumescantibus, mul
 ti mortales interirent. Cuius pestis Paulus Montiscasini
 monachus, qui Longobardorum historiam scripsit, cau
 sam fuisse prodit, prodigiosum Tyberis incrementum,
 quod recedentibus inde undis, ingens serpentum nume
 rus urbem inuaserat, ac usque eò aërem tabefecerat, ut
 inguinibus subito tumefactis, passim homines periret.
 Quod malum Pelagius, in cuius locum Gregorius sur
 rogatus

rogatus postea fuit, precibus auertere conatus, ieiunium, ac litanias indixit, sed & ipse inter alios interijt. Subijt aliud pestis genus, ut cū quis sternuisset, aliquoties cōtinuò expiraret: unde mos, sicut quidam tradūt, inoleuit, ut audientes quempiam sternutantem ilico dicerent, Te deus adiuuet: quod hodie seruatur. Item & oscitare simul lethale fuit, propter quod, sese crucis signo repente communicare consueuerunt, & hoc etiam nunc ab oscitantibus fit. Hæc tamen uidemur physica quadam ratione potius obseruare: nam tres nostri corporis partes principales sunt, caput, thorax, & aluius: ac ut flatus alui exspiratio, & ructus uentriculi, ita sternutamentum est capitis, quo totum ferè corpus extenditur, ideoq; non modò caput, sed reliquas etiã partes bene ualere indicio est. Quapropter moribundos interdū sternutatorio excitare solemus, tanquã si hoc effici nequeat, nulla amplius sit spes salutis. Ex quo uidetur Arist. lib. primo de natura animalium, de ea re ita scribere: Sternutamentum quoq; eadẽ agitur parte, quod flatus uniuersi eruptio est, signum augurale, & unum ex spirituum omnium generibus, sanctũ, & sacrũ. Vnde mos, ut sternutatio ueluti bonæ uoletudinis index sacra habeatur, & sternutantes salutemus, ac eis bene precemur, quod Tyberium Cæsarem plenũ semper tristitiæ hominẽ etiam in curru exegisse produnt. Item oscitantes sibi timere ex quadam religione constat, quod oscitatio ex somno aut tædio sequatur, ac in febricitantibus sit

Sit aduentantis, seu potius inualeſcētis febris indicium. Cæterum à principio ita usu uenit, ut nostri christiani initium cuiuscunq; rei agenda à signo crucis facerent, quod Tertull. in lib. de militis corona, perspicue demonſtrat ita scribens: Ad omnem progressum, atq; promotum, ad omnem aditum, & exitum, ad uestitum, & calceatum, ad lauacra, ad mensas, ad lumina, ad cubilia, ad sedilia, quacunque nos conuersatio exercet, frontem signaculo terimus. Harum & aliarum eiusmodi disciplinarum si legem exoptules scripturarum, nulla legis traditio tibi prætendetur, auctrix consuetudo, confirmatrix, & fidei obseruatric, & cætera. Sed domum repetamus. Tum Gregorius mandauit, ut ubique eiusmodi litaniarum modus seruaretur: hodie à sacerdotibus ob metum impendentium malorum canuntur, magna populi sequente caterua simul rogantis. At in re quoque læta sæpe publice supplicamus, ut qui metu malorum antea uoueramus supplicãdo, postmodum uotorum compotes & securi gaudentes, sic deo gratias agamus. Quod uel ethnici faciebant, dicente Verg. de Didone, ob inopinatum Troianorum aduentum gaudente:

Sic memorat, simul Aenean in regia ducit

Tecta, simul diuūm templis indicit honorem.

Id est, uti ait Seruius, iussit fieri supplicationes. Ita Romani factabant, & aliæ pleræq; gentes, à quibus ad nos ritus eiusmodi dubio procul manauit: nam in supplicatione

cedere, hoc est, ordo militaris equitum peditumq̄, uel effigies aliqua arguta, loquax, ridicula, aut magnis malis late dehiscens, dentibusq̄; sonitum faciens, ualde formidolosa, ac aliæ oblectationes ludicræ uagari, in quibus prophætæ representantur, alati pueri cōcinunt, chorus inducitur fœminarum, hic agit Dauid, ille Solomonē gerit, alij reginas fingunt, alij uenatores ludunt, simiam uel iumenta simul inducentes, ut deniq̄; in hoc ludicro apparatu multijuges recitentur historiæ antiq̄e. Item cereæ tedæ, & symphonie adhibentur, loca uelantur, quâ pompa uehitur. Item pueri & puellæ ex fenestris uetantur despicere, hoc est, ex fenestris deorsum uersum spectare. Præterea sacerdotes uel alij diuorum personas agunt, eorum imagines, aut reliquias ferentes, uic & plateæ uarijs odoribus consparguntur, floribusq̄; sternuntur, ac demum aliquot præficiuntur, qui iubeant uiam dari, ut pompa sine impedimento procedat. Sic sacrificalis pompa apud priscos ducebatur, teste Dionysio libro 7. Verum ex illis figuris, quæ præferebantur, aliam ridiculam Cato in M. Cæcilium uocat citeriam, dicens: Quid ego cum illo disertem amplius, quem ego deniq̄; credo in pompa uestitatum ire ludis pro citeria? Plautus uero aliam formidolosam effigiem appellat māducem, in Rudēte sic scribens: Quid si ad ludos me pro manduce locem, quapropter clare crepito dentibus? Sed eius rei testimonium Apuleius in primis perhibet, qui lib. 11. summatim singula refert,

ait enim: Ecce, pompæ magnæ paulatim procedunt anteludia, uocibus cuiusq; studijs exornata pulcherrime. Hic incinctus baltheo militem gerebat, illum succinctum chlamide copides: sunt enim copides cultri recurui, & uenabula uenatorem fecerant. Nec ille deus erat, qui magistratum fascibus purpuræq; luderet. Vidi & ursam māsuem, cultu matronali sella uehebatur, & simiam pileo textili. Et sequitur: Iam sospitatrix deæ (lunam intelligit) peculiaris pompa moliebatur. Mulieres candido splendentes amicimine, uario letantes gestamine, uerno florentes coronamine, quæ de gremio per uiam, qua sacer incedebat comitatus, solum strangebant flosculis. Et pergit: Illæ etiam quæ cæteris unguentis & geniali balsamo guttatim excusso, conspergebant plateas. Magnus præterea sexus utriusque numerus lucernis, tædis, cereis, & alio genere ficti luminis syderum cælestium stirpem propitiantes. Symphoniæ dehinc suauis, fistulæ, tibiæq; modulibus dulcissimis personabant, eas amœnus lætissimæ iuuentutis ueste niuea & catalista (collobium intelligit) præmitens sequebatur chorus. Et paulò post subdit: Et plerique qui facilem sacris uiam dari prædicarent, &c. Ii præcones erant qui proclamare solebāt, Hoc agite: quibus uerbis admonebant, reliquis rebus posthabitis, sola sacrificia curanda esse. Velabant loca, qua ueheretur pompa, sicut euiã fit apud nos. Causam refert Verrius Flaccus, qui scribit, cum populus Romanus pestilentia labora-

ret, essetq; responsum, id accidere, quod dii despicerentur, anxiam urbem fuisse, quia non intelligeretur oraculum, euenissetq; ut circensium die puer de coenaculo, pompam superne despiceret, & matri referret, quo ordine arcana pienti, quod uehicularum genus est, composita uideret. Quare senatui nunciata, tunc placuit loca uelis contegi, qua pompa ueheretur. Ac ita ex illo peste sedata, puer qui ambiguitate sortis absoluerat, pretergestandae munus impetrauit. Ambiguitas autem oraculi fuit, in uerbo Despicerentur: nam interpretabantur, deos & caerimonias negligi, cum tamen oraculum intelligi uellet, deos deorsum uersum aspici, quod nefas erat, & ad pollutionem sacrorum pertinebat. Vnde & nostri hodie in supplicationibus pueros & puellas ex fenestris uentat despiciere. Item eosdem priscos deorum imagines gestasse, testatur idem Apuleius inquit: Secundus uestitu quidem similis, sed manibus ambabus gestabat altaria, id est, auxilia, quibus nomen dedit proprium de summatis auxiliariis prouidentia. Hinc quoque in pompa sacrificiali nostri diuorum imagines uel reliquias gestant. Item & testimonio eiusdem constat, priscos consueuisse agere deorum personas, ita scribentis: Nec mora, cum dei dignati pedibus humanis incedere procedunt. Sic decenter iocatus Apuleius: dicimus enim deos incedere humanis pedibus, quando homines in huiusmodi sacrorum pompa, sustinent personas & deorum nomina: de quibus Tertullianus ait: Ipsos deos nostros
sepe

sepe noxij induunt. Hunc & nos ritum pariter seruamus, sed haud scio an tam recte q̄ belle illud fiat: uereor, inquam, uereor, ne ijs in rebus dijs potius gentiū quàm Christo non gratum faciamus, nam illi suos cultores in supplicijs, ut Sallustius ait, magnificos esse uolunt, hic uero nihil magis q̄ illud horret, qui inquit: Tu autem cum oraueris, introito in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora. Ecquid igitur fiet nobis, si cōtra præceptū uenerimus? Imò fiat quiduis, nos tamen uenimus contrā: cuius rei ut magis pudeat, unum ex sexcentis, ethnicorum exemplum ualde mehercule memorandū ponam. Athenienses enim, ut Plato in suo Alcibiade secundo refert, solebant quotannis multo sumptuosissimas sacrorū pompas celebrare, ac magno facere sacrificia apparatu. Contrā Lacedæmonij ea omnia perparce, ut qui plus hærerēt in precibus. Quare quoties res ulla inter eos erat populos, Atheniensium semper longe existebat inferior: qui tantæ calamitatis causam scire auentes, Iouem Ammonem per prophetam consuluere. Propheta ad ea respondit, id accidere, quod deus pluris Lacedæmoniorum castas preces, quàm Atheniensium magnifica faceret sacra.

De origine uasorum indumentorumq; sacerdotilium, ac de primo eorundem sacrandorum instituto, & unde usus tintinabulorum, item uelorum, cortinarum, candelabrorum & uexillorum.

Cap. XII.

Alices in quibus consecratio diuini sanguinis fit, principio ligneos fuisse satis constat: atque id pauperum apostolorum institutum dixerim, utpote qui sic uoluerunt modis omnibus materiam auferre sacerdotibus inhiandi opibus, quas ipsi in primis uilipendissent. Zepherinus postea mandauit, ut in uitreo uase, non in ligneo, ut antea, sacrificaretur. Antiquatum est id decretum paulatim, cautumque, ne in ligneo uase sacerdos rem diuinam faceret, propter materiae raritatem, qua liquor imbibitur: neque uitreo, quia fragile: neque ex metallo, ob tetrum saporem, quem inde concipit: sed in auro, aut argento, aut si utrunque desit, in stanno. autor Gratianus. Sunt tamen, qui hoc primitus Urbano primo assignent. Linteolum super quo inter sacrificandum corpus Christi ponitur, Sixtus primus pontifex iussit, ne ex alio quam ex lineo panno, & quidem purissimo fieret: id corporale uocant. Eiusdem quoque sanctio, ne sacra uasa profane attrectarent manus, praesertim foeminarum. Item ab Hebraeis sumptum est, ut uestes sacerdotales, cum altarium opertorijs, ac reliquis rebus ad usum templi necessarijs, sacrarentur, & uestimenta ipsa sacerdotibus alijsque, initiatis assignarentur, qui ea induerent, cum sacris essent operam daturi. Quod Stephanus pontifex eius nominis primus apud nostros primitus fieri statuit: nam in exordio surgentis religionis, sacerdotes rem diuinam facturi nihil superinduere consue-

sueuerunt, cum potius sese intrinsecus animi uirtutibus
 uestire, ac uitij corporis exuere studerēt, quàm nouos
 sumere apparatus, qui apud ipsos Hebreos magnæ ha-
 bebantur uenerationi, teste Origene super Leuiticum,
 ubi ait: Inuenimus & uasa ministerij sancta uocitata,
 & uestimenta sancta dici, & loca nihilominus sacra
 dotibus assignata. Quod tintinabulorum sono popu-
 lus inuitatur, uocaturq; ad sacra audienda statis diei ho-
 ris, Sabiniani qui Gregorio successit, hoc decretum est.
 Aliud inde Ioannis 22. Romani pontificis, præscri-
 ptum manauit ad posteros: is enim instituit, ut ter in
 singulos dies, tintinabula ad uesperum pulsarentur, ac-
 tum unusquisq; ter salutationem angelicam diuæ uir-
 gini recitaret. Institutum ita mansit, ut hodie ubiq; gen-
 tium sit in usu, atque audito tintinabuli sono, cuncti
 confestim in uestigio genua flectant, atque orent. Ipsorū
 autem tintinabulorū usus ab Hebræis utidem ma-
 nauit: princeps enim sacerdotum, uti refertur apud Io-
 sephum, libro antiquitatū tertio, superinduebatur tu-
 nica hyacinthina, ex cuius simbrijs tintinabula pende-
 bant, quæ sonitum æderent, cum ille esset sancta san-
 ctorum ingressurus. Sed Origenes rem commode su-
 per Exod. exponit, inquiens: Habeat etiam pontifex
 per indumenti circuitum, tintinabula, ut ingrediēs san-
 cta, det sonitum, & non intret cum silentio. Et hæc tin-
 tinabula quæ semper sonare debent, in extremo uesti-
 menti sunt posita, idcirco, credo, ut de extremis tem-

poribus, & sine mundi nunquā sileas, sed inde semper
 fones, inde disputes, & loquaris, secundum eum, qui
 dixit, Memor esto nouissimorum tuorum, & non pec-
 cabis. Ad hunc ergo modum, homo noster interior deo
 pontifex adornetur, ut introire possit, non solum in
 sancta, sed in sancta sanctorum. & reliqua. Sunt sex-
 centi præterea tintinabulorum usus, præterquam in
 domo dei, quod silentio prætereundum duxi, cum tale
 quid persequi, longe à nostro abesset instituto. Item
 & ab illis accepimus uelum, quo apud eos, sancta à
 sanctis sanctorum diuidebantur, & apud nos, itidem
 altare princeps ab ea templi parte, in qua insidet cho-
 rus, separatur, tempore quadragesimali: item corti-
 nas, candelabra, uasa, quibus utimur. Quæ omnia at-
 que id genus multa cum Moses tum Solomon ad usum
 templi, primitus inuenere, ut in Exodo & in regno-
 rum libris patet. Quod uexilla circa dies paschales
 in templis eriguntur, id ea de causa fit, ut triumphus
 Christi qui à morte insigniter resurrexit, solenniter re-
 præsentetur: & illud uel ab ethnicis mutuò sumptum,
 nam quemadmodum illi signa militaria quæ deuicto
 hoste cepissent, ut certa uictoriæ signa in triumphis
 portabant, referebantq; inter cætera honorum moni-
 menta, sic nos paschali tempore, uexilla in sacrorum
 pompa deferimus, in tēplisq; suspendimus. Quo qui-
 dem tempore rex ille noster fortissimus, mortis confra-
 ctis uiribus, pede conculcans tartara, soluit à poena
 misere

miseros, uictorq; de funere surgens triumphauit pompa nobili.

De primo apud christianos imaginum cultu, deq; modo eas uenerandi à patribus constituto.

Cap. XIII.

DE simulacrorum origine, supra in secundo est à nobis libro proditum: hic de illorū cultu iam agamus, quem non modo nostræ religionis expertes, sed teste Hieronymo, omnes fermè ueteres sancti patres damnabant, ob metū idololatriæ, qua nullum execrabilius scelus esse potest: nam cum deū, ut perhibet Iohannes, uidisset nemo unquam, quam ei formā dabimus? etsi Moses dicit: Deus fecit hominem, ad imaginem dei fecit eum. quod ad animam Eusebius de præparatione euangelica, libro undecimo, scienter refert: id quod Iohannes Damascenus: ad corporis formā detorquere nititur, cum de huiusmodi imaginibus adorandis causam agit. At Moses nihil magis inculcat, sicut ex compluribus tam Exodi quàm Leuitici, constat locis, quàm ne populus aliquid manu factum adoret. Et propheta: Confundantur omnes, qui adorant sculptilia, & qui gloriantur in simulacris suis. Diuus quoque Gregorius Serenum episcopum Massiliensem, quemadmodum in canonicis decretis legitur, & ipsemet epistola nona, libro epistolarum nono attestatur, reprehendit, quod imagines fregisset, & laudat, quod adorari

inhibuisset. Cæterum quia lex per præsentem umbrã,
 ut super Numeros passim docet Origenes, futura bona
 designabat, ideo legimus in eodem libro, Mosén iussum
 à domino fecisse æneum serpentẽ, erexisq; in eremo,
 ut ex populo, qui à serpentibus læsi essent, illum intue-
 rentur, & sanarentur. Hunc serpentem ait diuus Au-
 gustinus, typum fuisse Christi crucifixi, quod perinde
 sanentur, qui hunc pendentem in cruce contemplan-
 tur, atque qui illum aspiciabant. Sed illud ipsum ser-
 uator ipse manifestius testatur inquiring: Et sicut Moses
 exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet fi-
 lium hominis, ut omnis qui credit in ipsum, non pe-
 reat, sed habeat uitam æternam. Hebræi serpentẽ tam
 salutarem non potuerunt non adorare, quippe quem
 ut rem sanctam uenerabundi seruauerunt, usque ad tem-
 pora Ezechie regis, qui eum postremo confregit, quò
 sic populum in idololatriã turpiter lapsum ad pristinũ
 cultum reduceret. Fuit æneus serpens datus, ut signum
 diuinæ potentie: nam longo post tempore Christus ser-
 uator, qui, ut apostolus ait, dei imago erat, & loco Mo-
 saici serpentis in crucem leuandus, nobis intuentibus sa-
 lutem pariturus, formam humanam induere uoluit, &
 factus homo uisus cognitusq; est à mortalibus, id quod
 nunquã antea patuit, sicut ipse affirmat, discipulis suis
 ita loquens: Beati oculi, qui uident, quæ uos uidetis. Di-
 co enim uobis, quod multi prophetæ & reges uolue-
 runt uidere quæ uos uidetis, & non uiderunt, & au-
 dire

dire quæ auditis, & non audierunt, &c. Illi haud dubie felices fuere, dicente Ouidio:

Felices illi, qui non simulacra, sed ipsos,

Quiq; deum coram corpora uera uident.

Et quia in ea humili forma, propria uirtute miracula supra fidem ædebat, idcirco ut deus habitus est. Cuius quidem rei fama efficiebat, ut undique populorum concursus ad eum fieret, qui illius faciem diuinæ lucis fulgore nitentem mirabundi haud dubie sic contemplantur, & adorabant, ut eius effigiem iam iam mentibus infixam aut pingere uel sculpere tum primum cœperint, quod cum primis fecerunt idolorum cultores, qui in rempublicam christianam uenerunt, quod testatur Eusebius, qui circiter annum salutis CCCCXX claruit. Is in historia ecclesiastica lib. 7. docens Cæsaream cognomento Philippi eam esse urbem, quam Phœnices Paneadam uocāt, ita scribit: Mulierē quam sanguinis profluuio laborantem à seruatore curatam euangelia tradiderunt, huius urbis ciuem constat fuisse, domusq; eius in ea etiam nunc ostenditur: pro foribus uero domus ipsius, basis quædam in loco æditiore collocata monstratur, in qua mulieris ipsius uelut genibus prouolutæ, palmasq; suppliciter tendentis imago ære uidetur expressa. Astat uero altera ære nihilo minus fusa statua, habitu uiri stola compta circumdati, & dexteram mulieri porrigentis. Huius ad pedes statuæ è basi herba quædam noua specie nascitur, quæ cum

exorta fuerit, excrescere usque ad stolæ illius ærei ue-
 stimenti simbriam solet, quam cum summo uertice cre-
 scens herba cõtigerit, uires inde ad depellendos omnes
 morbos languoresq; conquirat, ita ut quæcunq; illa ua-
 letudo fuerit corporis, haustu exiguo made facti salu-
 taris graminis depellatur, nihil omnino uirium gerens,
 si antequam æræ simbriæ summitatē crescendo conti-
 gerit, decerpatur. Hanc statuam ad similitudinē uultus
 Iesu formatā tradebant, quæ permansit ad nostra usq;
 tempora, sicut ipsi oculis nostris inspeximus. Et nihil
 mirum, si ij qui ex gentibus crediderant, pro beneficijs
 quæ à seruatore fuerant consecuti, huiusmodi uelut mi-
 nus uidebãtur offerre, cum uideamus etiã nunc & apo-
 stolorum Petri uel Pauli & ipsius seruatoris imagines
 designari, tabulisq; depingi. Hucusque Eusebij uerba
 reddidimus. Iam apparet à christianis positã fuisse sta-
 tuam Christo, cum aut in humanis ageret, uel statim
 post eius ascensionem. Sed si Ioanni Damasceno cre-
 dinus, ipsemet suam effigiem ut sui præsentem memo-
 riam Abagaro Edisseniorũ toparchæ (erat ea gens ul-
 tra Euphratē) dono misit. Abagarus enim, autore eodē
 Eusebio, cum audisset Iesum innumerabilia ædere mi-
 racula, quia morbo tentabatur, scripsit ad eum suppli-
 citer rogitans, ut se sanatum ueniret: cui seruator per
 Ananiã tabellariũ, qui Abagari literas tulerat, respõdit
 se postquam assumptus esset, missurũ unum ex suis di-
 scipulis, qui eius ualitudinē curaret. Fuit ille Tathæus

unus ex septuaginta, qui postea id officium erga Abagarum præstitit. Interim dum toparcha expectando nuncium salutis, iam moræ impatiens animi pende-
 bat, dicitur, ut Damasceno placet, misisse pictorem,
 qui formam eius fingeret: sed pictor cum ob uultus
 splendorem, id efficere nequiuisset, fama est, dominum
 admouisse ad faciem uestimentum seu sudarium, & illi
 suam effigiem impressisse diuinitus, atque mox misisse
 ad Abagarum, ut sic pium regem consolaretur. Alte-
 rum id genus sudarium, dum ad mortem subeundam
 ducebatur, dedisse fertur mulieri, quam profluuio san-
 guinis, ut supra ostendimus, liberauerat, cui si recentio-
 ribus adstipulari uolumus, Veronica nomen fuit: quod
 undecunque acceptum fuerit, hodie Romæ persan-
 cte seruatur in æde principis apostolorum. Item con-
 stans opinio est, Lucam euangelistam pinxisse in ta-
 bellis aliquot effigiem deiparæ uirginis, qua illa erat,
 quæ hodie in quibusdam locis tam reuerentissime custo-
 diuntur, quàm religiosissime coluntur. Apostolorum quo-
 que imagines ad eorum corporum exemplum, olim for-
 matas à christianis, idem Eusebius eo in loco attestatur,
 quem supra citauimus, inquit: Sed antiquas ipsorum
 imagines à quibusdam cōseruatas nos uidimus. Quod
 mihi uidetur ex gentili consuetudine indifferenter ob-
 seruatum, quod ita soleant honorare, quos honore di-
 gnos duxerint: insignia etenim ueterum reseruari ad
 posterorum memoriam, illorum honoris, horum uero

amoris indicium est. Hæc ille. Hinc igitur natum, ut meritò tam ipsi seruatori quàm eius diuis statuas, & in templis poni, & uenerationi haberi consueuerit. Ac quoniam eiusmodi diuorū memoria ut certo exemplari præ oculis posito, quam nobis imagines iugiter representant, ad uirtutem et imitationem excitantur homines, atq; imaginis honor, ut Basilius inquit, ad exemplaris transfertur honorem, idcirco patres eam consuetudinem non modò admiserunt, sed autoritate sextæ synodi, quæ Constantinopoli habita est, imperantibus Constantino & Iustiniano II. ipsius Constantini filio, ut in decretis canon. patet, statutum fuit, ut imagines sacræ diuorum in templis haberentur, magnaq; ueneratione colerentur, utpote quæ imperitioribus loco sacrarum literarum forent. Fuit is annus salutis LXXX alter, supra DC. uel, ut non nemo sentit, DCCIII. quo Agatho romanam tenebat sedem. Deinde Constantinus pontifex habita synodo, id decretum corroborauit, iussitq; imagines in porticu diui Petri depingi, quod intellexerat à Philippo Imperatore eas è parietibus diuæ Sophiæ ignominie causa abrasas fuisse, propterea illum hæreticum pronunciauit. Leo deinde eius appellationis tertius phanatico spiritu percitus itidem fecit, quem Gregorius secundus pontifex per literas admonuit, ut omiſſis quorūdam improborum erroribus, ueram tandem amplexus religionem abolere diuorum imagines desineret. Postremo Leone IIII. Imperato

re uita defuncto, Hirene eius uxor cum Cōstātino filio eius nominis sexto, imperiū obtinuit, mulier uiro multo prudentior, forma pariter atq; sanctitate insignis. Huius itaq; opera, conuentus trecentorum quinquaginta episcoporum est Niceæ factus, ut simul decerneretur, essent ne diuorum imagines templis restituendæ, an res in omne tempus abolenda. Magno omnium consensu est decretum, ut Romanorum ritu, ubique gentium in templis haberentur, additaq; est colendi forma, duobus carminibus expressa, ut res ab omni idololatriæ suspitione abesset, quæ ex græco in latinū ita uersa fuerunt:

Nam deus est, quod imago docet, sed non deus ipsa.

Hanc uideas, sed mente colas, quod cernis in ipsa.

Ecquis igitur tam dissolutus, tantaq; audacia præditus est, qui uelit, possit uel dubitare, seu aliter somnare, ne dicam sentire, uel cogitare de imaginū cultu, quādemum sit tot longe sanctissimorum patrum decreto constitutum? Cæterum illud atq; adeò desiderari posset, ut sacerdotes frequentius populum docerent, quoniam pacto deberet & adorare eiusmodi imagines, & apud eas sua offerre donaria: quod quia illi tacent, & uulgò ex suo usu tacere putantur, idcirco eò insanie deuentum est, ut hæc pietatis pars parum differat ab impietate: sunt enim bene multi rudiores, stupidioresq; qui saxæas, uel ligneas, marmoreas, æneas, seu in parietibus pictas uarijsq; coloribus litas imagines adorent,

non ut signa, sed perinde quasi ipsæ sensum aliquem habeant, & ijs magis fidant, quàm Christo, uel alijs diuis, quibus dicatæ sint. Quo fit, ut stultitiam stultitia cumulantibus illis offerant aurum, argentum, annulos gemmatos, omnifariasq; gemmas ibidem senio perituras. Et, ut ad id faciendum complures inescantur, illi qui talem prouentum metunt, numos perforant, filoq; pendentes in collo aut manibus ipsarum imaginum suspendunt, donaria in locis conspicuis egregie collocant, titulosq; apponunt, quò nomina offerentium & dijs & hominibus notiora fiant. Sic bona pars hominum per hæc impendiò delirare inducitur, ac insuper longa aliquoties itinera conficere, ut unam imagunculam adeat, ibiq; donaria sua relinquat, prætermisso cuncto alio, aut pietatis, aut charitatis officio, rata se omnino sat largitionis fecisse, sat poenituisse, si inter eundum, lautius uictitando aurum obtulisset, in cuiusuis crumenam inde iturum. Quàm igitur sapientius, quamq; religiosus est ea ratione peregrinari, ut labore corpus dometur, sic ut cogatur rationi seruire, & imagines uenerari, ut mens ad deum protinus dirigatur, ac dona dare, quæ pauperibus usui esse possint, quãdoquidem ea dubio procul esse constat munera grata deo, qui, ut Socrates apud Platonem in Alcibiade 2. ait, animũ iustum respicit, non item munera. Atquæ Lactantius manifeste demonstrat, quammaxime aberrant illi, qui aliter seu faciunt, uel sentiunt, inquit: Vestes igitur, gemmas & cætera quæ

habentur

habetur in precio, si quis putat deo chara, is planè quis sit deus, nescit, cui putat uoluptati esse eas res, quas etiam homo si quis contempserit, iure laudabitur. Hæc ille. Et diuus Hieronymus illum differens locum apud Hieremiam, Et argento & auro decorauit illud: de simulacro idolorum loquitur propheta, ait. Qui quidem error ad nos usq; transiuit, ut religionem in diuitijs arbitremur. Eò etiam pertinet, quod Plato lege uetuit, ne deorum imagines ex auro uel argento, ferro uè aut ære fierent, sed tantum ex ligno uel lapide fingi uoluit, ut ne criminosi ex occasione rei preciosæ, existimarent se propterea deos placare aut decipere posse.

De decimarum & primitiarum ac primogenitorum redèptionis origine, & quis primū decreuierit, ut liceret sacerdotum collegijs fundos, & prædia oblata recipere possidenda. Cap. XIII

Vnū propheta Moses, teste Iosepho distribuit Hebræis possessiões, distribuit & Iesus eius successor: Leuitis uero qui uacationē militiæ habebāt, nulla terræ portio data, præter habitacula in singulis tribubus, & in suburbanis cuiusq; ciuitatis tantum agelli, quod satis esset ad iumenta & pecora alenda. Iste enim ordo leuiticus uel sacerdotalis sapientiæ ac scientiæ dei operam impendebat, huic lex dei commissæ erat, cui ut assidue absq; ulla solitudine studeret, ac ne ob uictus inopiam

cultus

cultus diuinus ab eo uel negligeretur, uel desereretur, necessum erat, ut eum populus communiter iuuaret, qui si, ut probe ait Origenes, quæ necessaria sunt, non præbuerit sacerdotibus & leuitis, occupati illi in talibus, id est, familiaris rei curis, minus legi dei uocabunt. Illis autem non uacantibus, neq; operam dantibus legi dei, tu periclitaris, obscurabitur enim lux scientiæ, quæ in illis est, te non subministrante oleum lucernæ. Quod tantum nefas ne ullo unquam tempore accideret, Moses prudentissimus princeps legē tulit, qua, uti in Exodo, Numeris, Deut. extat, et à Iosepho refertur, primitias & decimas omnium frugum omniumq; pecudum sacerdotibus & leuitis offerri mandauit, sic ut omnis qui possideret agrum, uel uineam, uel oliuetum, uel etiam hortum, & si quid esset, quod exerceretur in terris, sed & si quis peculia cuiuscunq; pecoris nutriret, offerret ex ijs deo omne, quod primū esset, & decimas quoque, id est, ad sacerdotes deferret: deo enim offerri dicit lex, quod sacerdotibus datur. Et hoc est, quod docemur ex lege, ut nemo homo licite nec legitime utatur fructibus, quos terra produxit, nec animantibus, quæ pecudum protulit partus, nisi ex singulis deo primitiæ et decimæ, id est, sacerdotibus dentur. Atq; sic Moses imò deus ipse cuius iussu ille cuncta gesserat, autor fuit, ut primitiæ & decimæ leuitis ac sacerdotibus offerrentur. Hanc legem utpote apostolica & euangelica autoritate corroboratâ Origenes super Numeros, seruari etiam

etiam secundum literam, sicut & alia nonnulla, necessarium probat aduersus eos, qui ex titulo legis, omnia sacra scripta interpretari uolebant: quod nostro quoque tempore plerique tam stultissime, quam audacissime faciunt, dicentes: Si aliquid omnino seruandum est secundum literam, ut dicimus, hoc est, sine allegoria, sine arguta interpretatione, cur non & cuncta seruentur? Sed illi quidem non animaduertunt aliud esse legem, aliud esse mandatum, aliud testimonium, aliudque iudicium, quæ præcepit dominus Mosi. Non est scriptum, ut inibi ait Origenes, Hoc est mandatum paschæ, sed, Hæc est lex paschæ, quia lex umbra est futurorum bonorum. Cum ergo fit mentio paschæ, ut de agno illo corporali, debemus sentire spiritaliter, quia pascha nostrum immolatus est Christus. Simili modo de azymis, & cæteris festorum dicrum obseruationibus intelligere debemus, quæ sub legis titulo designantur. Sunt autem mandata legis, quæ secundum literam stant, & ita seruator noster recipi, atque obseruari à nobis uoluit, cum dixit, Serua mandata, cuiusmodi sunt, Ne occidas, ne furtum facias. De nuptijs idem præcepit, ita dicens: Scriptum est, Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carnem unam. Quod ergo deus coniunxit, homo non separet. De primitijs & decimis mandatū similiter seruandum secundum literam, domini uocibus docemur, qui in euangelio inquit: Væ uobis scribæ & pharisæi hypocrite,

qui decimatis mentham, hoc est, decimã datis mentæ,
 & cymini, & anethi, & præteritis quæ maiora sunt
 legis. Hypocrite, hæc oportet fieri, & illa non om-
 mitti. Vide, sermo domini uult quidem omnino fieri,
 quæ maiora sunt legis, non tamen minora hæc omitti,
 quæ secundum literam designantur. Quod à pharis-
 seis uult fieri, multo magis uult à discipulis præstari,
 quibus dicit: Nisi abundauerit iustitia uestra, plusquã
 phariseorum & scribarum, non intrabitis in regnum
 coelorum. Quomodo autem plus uelit fieri à discipu-
 lis, quã à phariseis, in eo declarat, ubi dicit: Dictum
 est antiquis, non occides. Hoc seruabant & pharisei.
 Discipulis autem dicit: Ego autem dico uobis, quia si
 quis iratus fuerit fratri suo, reus erit iudicio. Igitur ex
 his satis patet, oportere nos & primitias & decimas
 soluere, si uelimus non modò iustitiam nostram abun-
 dare plus quã scribarum & phariseorum, sed eos of-
 ficio tantum æquare, qui de fructibus terræ suæ gu-
 stare non prius audebant, quã primitias sacerdotibus
 obtulissent, & leuitis decimas separassent. Et quia mu-
 nus primitiarum domino offerebatur, ideo Eutychia-
 nus pontifex Romanus uoluit, ut ipsæ fruges sic in
 altari sanctificarentur, uelut apud Hebræos oleo &
 thure adolebantur. Seruatur hodie Eutychiani decre-
 tum nonnullis in locis. Verum adeò sanctitas sacerdo-
 tum consenuit, & populi pietas refrixit, ut primitia-
 rum nomen, unã cum prouentu, penè extinctum sit,

cum hodie loco primitiarum, dominicis tantum diebus panes aliquot sua sponte aliubi offerant, aliubi uero solum duos tres uel dent, quos sacerdotes sacris quibusdam uerbis sanctificet, ac eos mox frustatim diuisos populo distribuatur, ut qui quondam illis diebus eucharistiam sumere consueuerat, ob eius rei memoriam, panem istum ante omnia cibaria prægustet. Atque illud fit, ad imitationem Christi, qui ita panem sanctificare prius solebat, quam illum suis discipulis uel alijs porrigeret, ut uescerentur. Decimæ uero adeò etiam grauate à multis dantur, ut non nisi coacti id faciant, argumentantes magis egere, qui eas dant, quam qui recipiunt. Est aliud decimarum genus, quas sacerdotes sibi deberi contendunt ab opificibus, qui manibus laborant, aut ab ijs, qui mercaturam exercent, uel stipendium faciunt, quales autore Iosepho, constat Abraham dedisse Melchisedech Solymorū regi, à quo est hospitio acceptus, ex præda quam profligatis Assyrijs secum tulerat. Quot autem decimarum genera apud Hebræos essent, & quomodo leuiticæ & sacerdotes eas inter se partirentur, quis uel modus foret primitias offerendi, Hieron. super Ezechielem cap. 5. & 40. facile declarat, cuius uerba idcirco ponere haud superuacaneum duximus. Dicamus igitur, inquit, primum iuxta literam δεκάτωε, hoc est, decimam partem omnium frugum leuiticæ tribui populus ex lege debebat. Rursum ex ipsis decimis, Leuiticæ, hoc est, inferior ministrorum gradus decimas

dabant sacerdotibus. Erant quoque & aliæ decimæ, quas unusquisque de populo Israël in suis horreis separabat, ut comederet eas, cum iret in templum, in urbe Hierusalem, & in uestibulo templi sacerdotes & leuitas ad conuiuium inuitaret. Erant autem & aliæ decimæ, quas pauperibus recondebant. At uero primitiua quæ de frugibus offerebant, non erant speciali numero definita, sed offerentium arbitrio derelicta. Et in libello ad Fabiolam de cibis, & primitiis sacerdotum, rem hanc luculentius differens, dicit: Primitiæ ciborum & omnium frugum atque pomorum offeruntur antistiti, ut habens uictum atque uestitum, absque ullo impedimento securus & liber seruiat domino. Primogenita mundorum animalium accipiunt sacerdotes, & immundorum precia, hominum quoque primi partus redimuntur. Et quia conditio humana nascendi est communis, precium æqualiter offertur, sic moderatum & leue, ut nec diues intumescat, nec tenuis prægrauetur. Aeditui & ianitores accipiunt decimas, & rursum decimas decimarum offerunt sacerdotibus, tanto illis minores, quanto ipsi maiores populo, &c. Quod primitiarum suo quisque arbitrato, sicut Hieron. ait, plus minus uel dabat, illud tamen ter quotannis facere debebant, primum enim circiter pascha, cum fruges maturescere inciperent, ut est in Leuitico, cap. 2. Si autem obtuleris munus primitiarum frugum tuarum domino, de spicis adhuc uirgibus, torrebis eas igni, & confringens in morem farri offeres primitias tuas domino.

mino. Deinde ad festū diem pētecostes, panes ex nouis frugibus confectos, postremo circa festum diem tabernaculorum, fruges ipsas iam collectas offerebant. Sed & unde ortum sit, ut primi hominum æque ac aliorū animalium partus deo consecrati essent, iam apposite dicamus. Cur primogenita offerrentur deo, causa ponitur in Numeris cap. 3. ubi legimus: Locutus est dominus ad Moſen dicens: Ego tuli Leuitas à filijs Israēl, pro omni primogenito, qui aperit uulua, in filijs Israēl, eruntq; Leuitæ mei. Meum est enim omne primogenitum, ex quo percussi primogenita, in terra Aegypti, sanctificaui mihi quicquid primum nascitur, in Israēl, ab homine usq; ad pecus. De interitu primogenitorū Aegypti mentio fit in Exodo, cap. 12. Sanè singuli primogeniti undecim tribuum, quando primi qui nascebantur, in tribu Leuitica, ad templi ministerium applicabantur, de sacerdotibus redimebantur quinis siclis. Siclus autē quantū ualeat, supra libro 2. cap. 3. docuimus. Primogenitum uero animalis immundi, aut mundo commutari uel occidi solebat: etenim animal aliud mundum habebatur, quod ederetur: aliud immundum, quod non licebat offerre, sed uelut natura mundum commutabatur, ut asinus, qui oue redimebatur: aliud item immundum, ut canis, quem neq; offerre neq; commutari fas erat, propterea occidebatur. Verū ad propositū iam redeat oratio. Non abs re igitur seruator noster hæc de decimis sanctiones approbauit.

quippe qui uoluit, ut qui euangelium annuntiarent, ex
 euangelio uiuerēt, ac propterea patres lege sanxerūt
 decimas esse soluēdas, sicuti late patet ex compluribus
 decretalibus pontificum epist. Quid, quod Romanos
 Mosaicam legem in hoc non aspernatos istud institutū
 seruasse constat? nam Herculi decimas dare locupletia-
 bus ac nobilibus antiquitus mos fuit, & Lucullus quia
 hunc ritum seruasset, auctior factus est postea. autor Fe-
 stus. Quin & primitias dari consuetudo erat, sanē Li-
 berum patrem qui & Bacchus dicitur, post deuictos
 Scythas, aliosq; populos, magno Ioui rerum primitias
 obtulisse, autor est Ouidius in 3. Fast. Et Cyrum regē
 Persarum uictis Lydis, decimā quoq; prædæ Ioui de-
 disse testatur Herodotus. Sed iam ad rem familiārē ue-
 niamus. Vt enim Christus seruator decimas non repu-
 diauit, sic nec ex decimis opes priuatim cōgeri uoluit:
 quare ut uitium auaritiæ, quod, ut ait apostolus, idolorū
 seruitus est, à suorum præsertim sacerdotum cœtu eij-
 ceret, repelleret, exterminaret, paupertatem elegit,
 eamq; suis discipulis maxime inculcauit, cum dixit:
 Qui non renunciauerit omnibus, quæ possidet, non
 potest esse meus discipulus. Et alibi: Vade, uēde omnia
 tua, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesau-
 rum in cœlo, & ueni sequere me. Sed ut Christo pau-
 pertatem quæ habet suum commodum, suamq; mun-
 ditiā, tribuimus, ita sordes ac mendicitatē minus assi-
 gnemus, necesse est: siquidem ille dum inter mortales
 agebat,

agebat, non ostiatim cibum petebat, quippe quæ secum
 loculos detulisse, & suis discipulis abunde uictum sup-
 peditaſſe, ac egenos simul iuuiffe ſatis cõſtat. Item ipſi
 apoſtoli poſtmodum nec mendicaſſe dicuntur, quando
 in actis legimus pios chriſtianos certatim poſſeſſiones
 uendidiſſe, & precia earum afferentes poſuiſſe ante
 eorum pedes, quæ diſtribuerentur ſingulis, prout cuiq;
 opus eſſet. Et ſic nemo inter credentes egens erat, quo-
 niam omnia cõmunia habebant. Ecce magnas in com-
 munitate diuitias, quæ in priuato paupertas habeban-
 tur: hæſce diuitias non uetuit Chriſtus à ſuis miniſtris
 poſſideri, quæ cunctis egẽtibus uſui eſſe poſſent. Quæ
 propter Vrbanus uir ſanctitate uitæ & doctrina ſin-
 gulari, qui ſedere coepit anno CCXXVII. ab eo, qui
 fuit humanæ ſalutis primus, decreuit primitus, ut ſa-
 cerdotibus liceret prædia ac fundos à cultoribus reli-
 gionis oblatos recipere, nihilq; cuiquam priuatum eſ-
 ſet, ſed ad commune bonum. Prædia recepta ſunt, uerũ
 hominũ rapacitas & libido fecit, ut obliterated fuerint
 extrema decreti uerba, id eſt, Ad commune bonum: &
 loco illorũ, illæ duæ ſemper religioni peſtiferae uoces,
 Meum & Tuũ inſcriptæ fuerint, quæ ita multos trãſ-
 uerſos agunt, ut ſacerdotiũ nihil aliud quàm quæſtum,
 quàm hæreditatẽ ac domina:ũ eſſe putent, & quanto
 ueteres patres abſtinentiã arctius conſtrinxerãt, tanto
 iſti intemperantiæ frenã inſolentius laxent. Quo ſit, ut
 non alius frẽ ordo hodie maiore labore ambitione,

magis teneatur auaritia, minus spernat uoluptates. Et hæc omnia magnitudo opum sola inuexit, quibus per hunc modum ianua patefacta est. Sic copia sola rerum licentioris uitæ causa fuit, & euangelicam simul atque apostolicam disciplinam labefactare primum cœpit, effecitq; ut priuata cōmoda longe potiora publicis haberentur: unde maleuolentiæ, simultates & odia orta, nanq; ex communi priuatū facere, semper discordiarum causa fuit. Cœpit deinde Romanus pontifex ditescere, quem Lucina uirgo sanctissima Marcello sedente, moriens prima omnium fecit hæredem. Hæc multis egit precibus cum Cornelio pōtifice, ut apostoli Pauli corpus extra Capenam portam, uia Ostiensi, ubi capitali fuerat supplicio affectus, in suum prædium transferret, & Petrum in Faticanū, quæ & ipsius Cornelij corpus in prædio quoq; suo sepeliuit. Deinde Constantinus eundem pontificem, ut apud uulgos fama est, locupletauit affatim. Sic alij alia dedere loca, unde tam late nunc patent opes.

LIBRI SEXTI
FINIS.

POLY